

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

на тему: Управління фінансовим потенціалом банку за матеріалами
АБ «Укргазбанк»

Галузь знань

07 «Управління та адміністрування»

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Шифр і назва спеціальності

Освітня програма

«Фінанси, банківська справа та страхування»

ДРФБС. 016165.01.04.00

Виконав: студент II курсу, група ФБСм-20-1 _____

Підпис, дата

Артем ВОЙТЮК

Ініціали, прізвище

Керівник: канд. екон. наук, доцент _____

Підпис, дата

Людмила ПРИСТУПА

Ініціали, прізвище

Нормоконтроль _____

Підпис, дата

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав.кафедри

д-р. екон. наук, професор _____

Підпис, дата

Ніла ХРУЩ

Ініціали, прізвище

_____ 2021 р.

Хмельницький 2021

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Загальнотеоретичні засади управління фінансовим потенціалом банку	9
1.1 Економічна сутність та складові фінансового потенціалу банку	9
1.2 Концептуальні основи управління фінансовим потенціалом банку	18
2 Аналітичні характеристики сучасного стану та передумов забезпечення ефективного управління фінансовим потенціалом банків в Україні	27
Аналіз стану та тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи на сучасному етапі	27
2.2 Діяльність АБ «Укргазбанк»: напрями здійснення і аналіз фінансово-майнового забезпечення за 2018-2020 роки	39
3 Напрями удосконалення управління фінансовим потенціалом банку за матеріалами АБ «Укргазбанк»	54
Висновки	68
Список використаних джерел	72
Додатки	78

Вступ

Ефективність роботи вітчизняних банківських установ в умовах фінансової нестабільності, високого рівня динамізму зовнішнього середовища, активного очищення регулятором банківського сектору від неплатоспроможних банків, визначається не лише активізацією роботи щодо залучення та використання фінансових ресурсів, а й потребою у постійному пошуку можливостей щодо удосконалення відповідних процесів. При постійному зростанні рівня конкуренції на фінансовому ринку та підвищенні рівня ризиковості фінансово-інвестиційних операцій, фінансове зростання банку у коротко- та довгостроковій перспективі залежатиме від напрацювання актуальних методів, моделей та технологій управління фінансовим потенціалом.

Проблеми управління фінансовим потенціалом банку досліджувались у роботах В.Я. Вовк та Н.Г. Вядрової, О.О. Комліченко та Н.В. Ротань, О.М. Колодізева, О.В. Лебідь та О.В. Зуєвої, О.В. Портної та ін. Віддаючи належне науковому доробку вчених, потрібно зауважити, що проблеми забезпечення ефективності управління фінансовим потенціалом банків України потребують подальших системних досліджень щодо удосконалення теоретико-методичних та організаційних засад управлінської діяльності у відповідній площині для стабільного фінансового розвитку й нарощення обсягів діяльності.

Опрацювання та аналіз фахової літератури й нормативно-правового забезпечення з визначеної тематики дозволяють зробити висновок про неоднозначність та дискусійність багатьох питань у сфері фінансовим потенціалом вітчизняних банківських установ із урахуванням перегляду концептуальних засад ведення бізнесу, зважаючи на вплив коронакризи й посилення глобалізаційних процесів, що обумовлює вибір теми, мету й завдання дипломної роботи.

Метою дипломної роботи є теоретичне обґрунтування і удосконалення концептуальних засад, визначення базових аспектів методичного забезпечення і організаційних складових процесу управління фінансовим потенціалом банку в умовах сучасного динамічного конкурентного середовища.

Для досягнення вказаної мети, у роботі були поставлені й вирішені наступні завдання:

- з'ясувати економічну сутність та обґрунтувати складові фінансового потенціалу банку;
- дослідити концептуальні основи управління фінансовим потенціалом банку;
- провести аналітичне оцінювання стану та тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи на сучасному етапі;
- опрацювати ключові напрями здійснення та провести аналіз фінансово-майнового забезпечення діяльності АБ «Укргазбанк» за 2018-2020 роки;
- обґрунтувати напрями удосконалення управління фінансовим потенціалом банку за матеріалами АБ «Укргазбанк».

Об'єктом дослідження дипломної роботи є процес управління фінансовим потенціалом банку.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти управління фінансовим потенціалом банку в умовах сучасного динамічного конкурентного середовища.

Для досягнення поставленої мети у дипломній роботі використовувались загальнонаукові й емпіричні методи: аналізу, синтезу, логічного узагальнення, індукції, дедукції – при дослідженні загальнотеоретичних основ управління фінансовим потенціалом банку; економічного, порівняльного й статистичного аналізу – для оцінки стану та тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи на сучасному етапі і оцінюванні діяльності АБ «Укргазбанк»; наукового абстрагування, графічної

і табличної інтерпретації – при розробленні рекомендацій щодо удосконалення управління фінансовим потенціалом АБ «Укргазбанк».

Інформаційну базу дослідження становлять міжнародні і вітчизняні законодавчі і нормативно-правові акти, монографічні видання, наукові періодичні видання економічного профілю, навчальні посібники та підручники, статистичні матеріали, економічна інформація і фінансова звітність АБ «Укргазбанк».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

– концептуальні засади управління фінансовим потенціалом банку, шляхом визначення й конкретизації змістового і структурного наповнення системи контролю кредитного ризику банку, обґрунтування технології та етапності контролю кредитного ризику (попередній, поточний, наступний), за матеріалами АБ «Укргазбанк», що дозволяє розвинути організаційне забезпечення стратегічного, тактичного та оперативного управління фінансовим потенціалом вітчизняних банківських установ;

дістали подальшого розвитку:

– загальнотеоретичні основи управління фінансовим потенціалом банку шляхом конкретизації сутнісних характеристик поняття «фінансовий потенціал банку» та уточнення його тлумачення, обґрунтування структурно-функціонального складу фінансового потенціалу банку та структуризації структурних складових за статтями фінансової звітності; окреслення основних функцій фінансового потенціалу банку та формування концептуального базису його формування та реалізації в сучасних умовах господарювання.

Отримані результати дослідження мають практичне значення й полягають у тому, що їх застосування дозволяє забезпечити комплексний підхід до управління фінансовим потенціалом вітчизняної банківської установи, сприяючи загальному покращенню конкурентного становища.

Основні положення дипломної роботи відображені у 1 науковій праці загальний обсяг якої – 0,24 друк. арк. [11].

Основні положення, результати проведених досліджень доповідалися й отримали схвальну оцінку на 1 науково-практичній конференції: II Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (16 листопада 2021 року, м. Хмельницький).

Структура та обсяг дипломної роботи. Магістерська дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг дипломної роботи становить 77 сторінок друкованого тексту. Робота містить 11 таблиць, 24 рисунки та 5 додатків. Список використаних джерел складається з 49 найменувань.

1 Загальнотеоретичні засади управління фінансовим потенціалом банку

1.1. Економічна сутність та складові фінансового потенціалу банку

Базовою та необхідною умовою економічного зростання будь-якого суб'єкта господарювання у сучасному суспільстві, є фінансовий потенціал. З огляду на це, бачення можливостей стратегічного розвитку банківської установи має ґрунтуватись на забезпеченні умов ефективного використання наявного фінансового потенціалу, адже він відіграє визначальну роль як у підтримці стабільності діяльності, так і забезпеченні пропорційного й збалансованого функціонування. Вирішення управлінських задач потребує визнання ключової ролі фінансового потенціалу у фінансово-економічних процесах банку, так як недосконала політика його формування й контролю за використанням значно обмежує можливості і варіанти розвитку сучасної банківської установи. Для усвідомлення значення фінансового потенціалу банку та подальшого визначення актуальних складових механізму ефективного управління ним, доцільно передусім, з'ясувати сутність цього поняття, визначити його основні характеристики, складові і фактори формування.

В середині ХХ ст. у фаховій економічній літературі дослідники починають активно застосовувати термін «потенціал», як відгук на низку важливих процесів: підвищення темпів розвитку економіки та загострення конкуренції, необхідності виявлення резервів та визначення майбутніх перспектив діяльності, гнучкого планування в умовах невизначеності.

Багато науковців відзначають латинське походження даного терміну (“*potentia*” – можливості, міць, сила, запаси, засоби, приховані потужності, що можуть бути використані) [39; 46; 48]. Таке розуміння сутності потенціалу дійсно є базовим, що підтверджують визначення, наведені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Трактуювання поняття «потенціал»*

Автор (джерело)	Визначення
Абалкін Л. [1, с. 214]	Потенціал – це узагальнена збірна характеристика ресурсів, прив’язана до місця й часу
Артем’єв Б. [2]	Потенціал – це ступінь потужності, прихованих можливостей у якому-небудь відношенні, сукупність засобів, необхідних для чого-небудь
Архангельський В. [45, с. 7]	Потенціал – засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або розв’язання певної задачі
Голодова Ж. [17]	Потенціал – це сукупність джерел, можливостей, засобів, запасів, які можуть бути використані для вирішення якого-небудь завдання, досягнення якої-небудь цілі
Джаїн І. [23, с. 8]	Потенціал – це можливості, наявні продуктивні сили, що можуть бути реалізовані в перспективі
Клімова Н. [24, с. 55]	Потенціал – це сукупність наявних засобів, можливостей в будь-якій сфері
Хомяков В., Бакулін І. [56, с.11]	Потенціал – джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути приведеними в дію, використанні для вирішення якоїсь задачі, досягнення певної цілі, можливості окремої особи, суспільства, держави, підприємства в певній галузі

* Узагальнено автором

Тлумачення авторів дещо відрізняються, проте їх всіх об’єднує використання певних понять: ресурси, потужність, можливості, запаси, джерела, засоби, продуктивні сили.

Аналіз літературних джерел, проведений Ігнатенко Н. і Руденко В., дозволив встановити, що частота вживання різних значень поняття «потенціал» є наступною [25, с. 14]:

- «сукупність» – 48 %;
- «потужність» – 18 %;
- «можливість» – 16 %;
- «продуктивність» – 11 %;
- інші значення – 7 % .

Найбільшу частоту вживання має слово «сукупність», однак воно не здатне відобразити усі аспекти потенціалу. Як правило «сукупність» вживається разом із іншими термінами для їх умовного об'єднання: «сукупність джерел, можливостей, засобів, запасів, які можуть бути використані для вирішення якогонебудь завдання, досягнення якої-небудь цілі» [16]; «сукупність наявних засобів, можливостей в будь-якій сфері» [28]. Таким чином, поняття «сукупність» не є вичерпним для відображення змісту поняття «потенціал».

Наступними за частотою вживання є поняття «потужність» і «можливість», рівень популярності яких різняться лише на 2 %. Для чіткішого розуміння доречності яких, можна звернутися до Глумачного словника української мови, який трактує потенціал як «приховані здібності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть бути використані за певних умов» [10]. Крім того, як зазначає Беляков Д., «потенціал – це не те, що виявлено, а те, що є в прихованому вигляді і може проявитися за певних умов» [6]. Необхідно зауважити, що потенціалом доцільно вважати не лише наявні засоби, а й можливості їх залучення.

З огляду на зазначену багатокладність, цілком зрозумілою є відсутність єдності підходів до тлумачення терміну «потенціал» і похідного від нього – «фінансовий потенціал».

Аналітичне узагальнення фахових джерел, дає підставити стверджувати, що в процесі еволюційних трансформацій поняття «потенціал», його

тлумачення змінювались від ресурсного підходу до результативного, далі до можливісного та поєднання зазначених трьох підходів з точки зору системного підходу. Стосовно економічного рівня, еволюція поняття «потенціал» проходила у напрямку від макро- і мезоекономічного рівня (потенціал країни, галузі) до мікрорівня (потенціал суб'єкта господарювання, банку) з подальшим виокремленням видів потенціалу (фінансовий, інформаційний, трудовий, тощо).

Аналіз існуючих визначень, дозволяє виділити характерні риси, які притаманні поняттю «потенціал» в економіці:

- базування на наявних та потенційно можливих до мобілізації ресурсах;
- об'єднання наявних й прихованих можливостей, здатностей та спроможностей;
- невіддільність від суб'єкта економічної діяльності;
- спрямування на досягнення певної мети чи економічного ефекту;
- відображення межі можливостей, максимуму;
- спрямованість у майбутнє, динамічність, розвиток;
- обмеженість умовами діяльності суб'єкта господарювання.

Щодо розуміння внутрішньої структури потенціалу, то бачення дослідників можна розподілити на три основних підходи:

- потенціал як єдиний елемент (у підходах до визначення потенціалу через поняття властивості, якості, характеристики, результату діяльності);
- потенціал як сукупність елементів (визначення потенціалу через поняття можливостей, спроможностей, здатностей, відносин; ресурсний підхід);
- потенціал як система елементів.

У вітчизняному академічному середовищі термін «фінансовий потенціал» найбільш вживаний стосовно удосконалення управління підприємствами, проте функціонування та сталий розвиток фінансових установ до яких належать банки, має певні особливості та відмінності. Тому

для уточнення змісту поняття «фінансовий потенціал банку» коректним може бути розгляд тлумачень економістів стосовно фінансових установ (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Підходи до розуміння та тлумачення поняття «фінансовий потенціал» фінансової установи *

Автор, джерело	Тлумачення поняття
Ресурсний підхід	
Базилевич В. Д. [3, с. 563]	Сукупність фінансових ресурсів, що перебуває в господарському обороті для забезпечення проведення операцій та здійснення інвестиційної діяльності.
Вовк В. Я., Вядрова Н. Г. [9]	Сукупність усіх наявних фінансових ресурсів, що є в безпосередньому розпорядженні банку, і ресурсів, які можуть бути потенційно залучені (прирощені чи втрачені) у процесі проведення банківської діяльності в майбутньому для формування та нарощення сукупних активів і забезпечення ефективного функціонування та сталого розвитку в довгостроковій перспективі.
Кривич Я. М. [31]	Сукупність усіх грошових коштів банку, що перебувають у його безпосередньому розпорядженні, і коштів, які можуть бути потенційно залучені банком унаслідок проведення ефективної повномасштабної банківської діяльності, або природжені чи втрачено в разі проведення активних операцій
Об'єднаний підхід	
Вольська С. П. [13]	Наявність ресурсів у даний період часу, можливості їх подальшого формування та забезпечення ефективного руху банківських ресурсів у перспективі.
Герасимович А. М. та ін. [14, с. 181]	Фінансовий потенціал комерційного банку характеризується обсягом і структурою його необоротних та оборотних активів, що формуються за рахунок готівкових фінансових ресурсів (як власних, так залучених і позичених)
Кирилейза І. С. [27]	Комплекс фінансових ресурсів та компетенцій, що є в розпорядженні банку та використовуються ним з метою забезпечення у майбутньому належного рівня фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності та інших показників фінансового стану.

* Узагальнено автором

Таким чином, при тлумаченні поняття «фінансовий потенціал» стосовно фінансової установи переважає ресурсний і об'єднаний підходи до його розуміння, що в доповнення до попередніх досліджень формує концептуальний базис для виділення основних характеристик поняття «фінансовий потенціал банку» (рисунок 1.1).

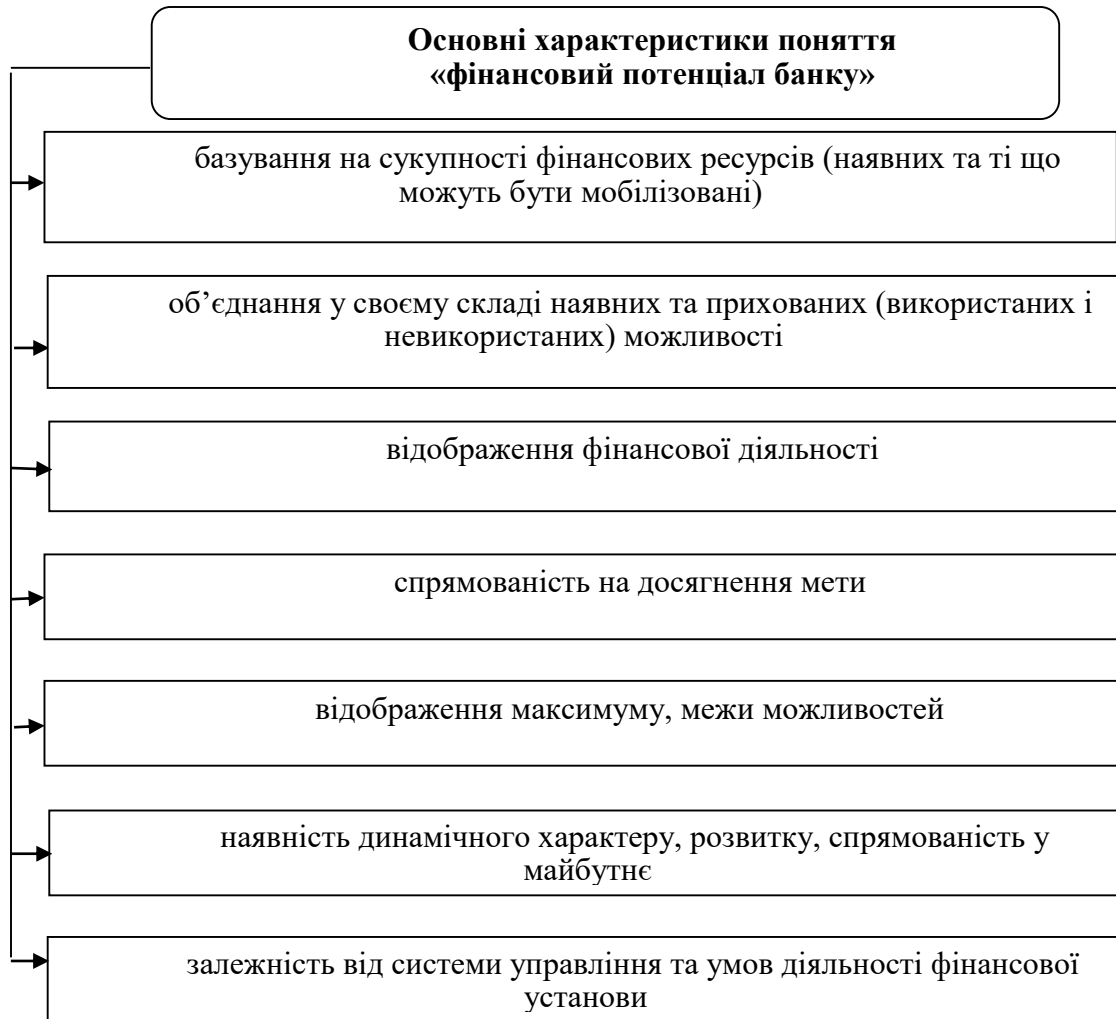

Рисунок 1.1 – Основні характеристики поняття «фінансовий потенціал банку» (складено автором на основі інформації [4; 5; 8; 11; 12; 30; 32; 40 та ін.]

Отже, із урахуванням виділених основних характеристик, пропонуємо під терміном «фінансовий потенціал банку» розуміти – сукупність можливостей банку щодо залучення, розміщення та відтворення фінансових ресурсів, що забезпечує досягнення стратегічної мети за допомогою

ефективного управління із урахуванням умов функціонування та відображається у показниках фінансової діяльності.

Щодо виділення видів фінансового потенціалу банку, то основними класифікаційними ознаками можна вважати: функціональну спрямованість, ступінь реалізації, період реалізації, джерела формування, вірогідність реалізації.

За функціональною спрямованістю фінансового потенціалу можна виокремити три основні різновиди:

- потенціал залучення – відображає фінансові можливості банківської установи до залучення фінансових ресурсів на ринку;
- потенціал розміщення – свідчить про фінансові можливості до максимально ефективного розміщення банком власних і залучених фінансових ресурсів;
- потенціал відтворення – показує фінансовий результат реалізації процесів залучення і розміщення коштів.

За ступенем реалізації фінансовий потенціал банку може бути:

- реалізований, тобто ті джерела залучення й напрямки розміщення коштів, які вже використані банком та відображені у його фінансовій звітності,
- нереалізований – джерела залучення та напрямки розміщення коштів банку, які доступні, але не задіяні, й ті які можуть бути доступними у результаті реалізації певних управлінських дій.

За періодом реалізації фінансовий потенціал банку можна класифікувати на:

- поточний, який включає реалізовані можливості, щодо залучення й розміщення фінансових ресурсів та відображає поточний фінансовий стан банку;
- тактичний – об'єднує фінансові можливості, що можуть бути реалізовані у короткостроковому періоді та не вимагають значних змін в діяльності банку;

– стратегічний – реалізація якого потребує більше часу у зв'язку із значними змінами в діяльності банку для його досягнення.

За джерелами формування фінансовий потенціал банку може бути:

- внутрішній – формується за рахунок власного капіталу, накопичених резервів та раціоналізації структури активів;
- зовнішній – формується в процесі залучення коштів інших суб'єктів.

За ймовірністю реалізації доцільно вирізняти фінансовий потенціал банку:

- підтверджений – потенціал втілений, у вже підписаних контрактах і тих, які можуть бути підписані з високою ймовірністю (>95%);
- прогнозований – включає джерела залучення й напрямки розміщення коштів, потенційна реалізація яких залежить від ефективності роботи менеджерів і співробітників банку та ймовірність реалізації якого становить менше 95 %.

Таким чином, у відповідності до змістового наповнення сформованого визначення та деталізованої класифікації різновидів, загальне бачення структурно-функціонального складу фінансового потенціалу банку представлено на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 – Структурно-функціональний склад фінансового потенціалу банку (складено автором на основі інформації [4; 5; 8; 11; 12; 30; 32; 40 та ін.]

У відображеній ієрархічній структуризації фінансового потенціалу банку первинним є фінансовий потенціал залучення від обсягів та ефективності процесів якого залежать обсяги й відповідна відсоткова ставка розміщення коштів та підсумковий фінансовий результат, що визначає фінансовий потенціал відтворення.

Так як універсальним інформаційним джерелом для пошуку та визначення оптимальності управлінських рішень, що задовільняє інформаційні потреби зовнішніх та внутрішніх користувачів є фінансова звітність, то доцільно детальніше розкрити складові елементи структури фінансового потенціалу вітчизняного банку у відповідності із визначеними у роботі функціональними рівнями – залучення, розміщення та відтворення (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Складові елементи структури фінансового потенціалу вітчизняного банку за статтями фінансової звітності (узагальнено на основі [4; 5; 8; 12; 30; 32; 40 та ін.]

Структурний рівень	Складові
1	2
Фінансовий потенціал залучення ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - кошти банків; - кошти фізичних осіб; - кошти юридичних осіб; - боргові цінні папери емітовані банком; - інші залучені кошти; - інші фінансові зобов'язання; - субординований борг; - статутний капітал; - емісійні різниці; - незареєстровані внески до статутного капіталу; - нерозподілений прибуток.; - резервні та інші фонди банку; - резерви переоцінки
Фінансовий потенціал розміщення ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - грошові кошти та їх еквіваленти; - кошти в інших банках; - кредити та заборгованість фізичних осіб; - кредити та заборгованість юридичних осіб; - торгові цінні папери; - інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю; - цінні папери в портфелі банку на продаж; - цінні папери в портфелі банку до погашення; - інвестиції в асоційовані та дочірні компанії

Кінець таблиці 1.3

1	2
Фінансовий потенціал відтворення ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - чистий процентний дохід (чисті процентні витрати); - результат від операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку; - результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю; - результат від операцій з хеджування справедливої вартості; - результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж; - знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж; - знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення; - результат від операцій з іноземною валютою; - результат від переоцінки іноземної валюти; - частка прибутку (збитку) асоційованих компаній.

Проте, не зважаючи на значну кількість складових для кожного із структурних рівнів фінансового потенціалу, варто зауважити, що їх вплив на загальний рівень фінансового потенціалу банку є неоднорідним.

Також важливо звернути увагу на те, що фінансовий потенціал банку тісно взаємопов'язаний з іншими видами банківського потенціалу, зокрема з кредитним, інвестиційним та ресурсним. Фінансовий потенціал банку перетинається із ресурсним потенціалом у сфері фінансових ресурсів; кредитний та інвестиційний види потенціалу входять до складу фінансового потенціалу та визначають напрямки розміщення коштів банком; кадровий, технологічний, технічний, організаційний, управлінський та інші види потенціалу банківської установи формують основу, яка забезпечує формування й реалізацію його фінансового потенціалу.

1.2 Концептуальні основи управління фінансовим потенціалом банку

Концептуальні основи управління фінансовим потенціалом банку безпосередньо пов'язані із розумінням його як певної системи, що обумовлює необхідність його дослідження з точки зору системних якостей і характеристик.

Основні системних уявлення, що тісно взаємопов'язані між собою [26, с. 5], дозволяють сформувати цілісне бачення фінансового потенціалу банку як відкритої динамічної системи, яка складається з певних елементів, пов'язаних прямими й зворотними зв'язками і підсистем пов'язаних ієрархічно, що, в свою чергу, складають єдине ціле та лише у нерозривному взаємозв'язку можуть виконувати передбачені функції для забезпечення процесу функціонування та реалізації поставлених цілей.

Важливим аспектом концептуальних засад управління фінансовим потенціалом банку є конкретизація його функцій, що однак не знайшло деталізованого висвітлення у фахових джерелах.

Загалом, визначення переліку та змісту функцій фінансового потенціалу банку визначається розумінням його сутності, тому доцільним буде розглянути відповідні підходи до виділення функцій науковцями для інших видів потенціалу й фінансового потенціалу на більш високих ієрархічних рівнях, зважаючи на те, що фінансовому потенціалу як системі притаманні і функції його окремих складових і загальносистемні функції.

Зокрема, Гончаренко М. В. до основних функцій, що відображають сутнісний зміст фінансового потенціалу регіону, відносить наступні [18, с. 6]:

- забезпечувальну – за рахунок фінансового потенціалу регіону забезпечується його соціально-економічний розвиток і потреби населення, а також підвищується капіталізація території і зміцнюється її ресурсна база;
- перерозподільну – відображає процес міжрегіонального та внутрішньорегіонального перерозподілу ресурсної бази з метою формування комплексу фактичних і прихованих потенційних ресурсів регіону;
- стимулюючу – відображає здатність регіонального фінансового потенціалу за рахунок ефективної системи мобілізації ресурсів “притягувати” додаткові вільні інвестиційні ресурси для регіонального розвитку;
- контрольну – відображає накопичення фінансового потенціалу, відображає фінансовий результат господарської діяльності регіону і є основою для міжтериторіального порівняння і формування рейтингу економічного

розвитку.

На думку Леонова С. В. інвестиційному потенціалу банку притаманні такі функції: “трансформаційна, структуро-утворювальна, забезпечувальна, захисна, регуляторна, відтворювальна, акумуляційна, перерозподільна” [32, с. 67].

Демчишак Н. Б. визначає наступний перелік функцій фінансового потенціалу інвестиційної діяльності: “акумулююча, стимулююча, перерозподільча, стабілізуюча, інноваційна” [22, с. 7].

Городиський Т. І. вважає, що за функціональним призначенням інноваційного потенціалу регіону варто виокремлювати дві групи функцій. “До першої групи належать загальні функції: генеруюча – забезпечення умов для виникнення ідеї новації; виробнича – перетворення ідеї в конкретний продукт – новацію; збутова – доведення новації до кінцевого споживача. До другої групи належать спеціальні функції: створення основи для кооперації даного економічного регіону з іншими районами країни, а при експортній орієнтації регіону – також з-за кордоном; створення умов для покращення добробуту населення; вихід регіону на якісно новий техніко-технологічний рівень розвитку” [20].

При дослідженні даної проблематики важливим є уникнення ототожнення функцій фінансового потенціалу банку із функціями фінансових ресурсів чи фінансових відносин, та виокремлення функцій, що притаманні саме системі фінансового потенціалу банківської установи в сучасному середовищі функціонування. Також, варто зважати на той факт, що поняття фінансового потенціалу банку відображує гіпотетичні можливості, що не обов’язково можуть бути реалізованими, тому значення функцій повинно передбачати створення умов для реалізації певних дій.

Із урахуванням попередньо визначеного фінансового потенціалу банку як системи можливостей, щодо залучення, розміщення і відтворення фінансових ресурсів, необхідно розуміти, що результати аналітичної роботи за даним напрямком слугуватимуть основою для планування формування

структури активів та пасивів банку (через обсяги залучення коштів, їх розміщення за певними статтями, пошуку оптимальних напрямів та можливостей залучення та розміщення коштів з огляду на витратність та дохідність). Тобто, однією з ключових функцій фінансового потенціалу банку виступатиме структуроутворююча (рисунок 1.3).

Рисунок 1.3 – Функції фінансового потенціалу банку
(складено автором на основі інформації [18; 20; 22; 30; 34 та ін.]

Вказуючи на максимально можливий рівень розвитку банківської установи, найефективніші напрямки дій і можливий рівень фінансового результату, наявність фінансового потенціалу стимулює керівництво до забезпечення його реалізації у найповному обсязі, виконуючи таким чином мотивуючу функцію.

При порівнянні отриманого банком фінансового результату та рівня

фінансового потенціалу можуть формуватись висновки щодо загальної ефективності діяльності фінансової установи, тобто таким чином реалізується контрольна функція.

Досягнення високого рівня фінансової результативності та конкурентоспроможності банку в умовах динамічного фінансового середовища визначається успішністю реалізації запланованих управлінських дій, високому рівні їх адаптивності та необхідності постійного пошуку нових методів, моделей та технологій для майбутнього ефективного фінансового управління, що обумовлює реалізацію виконання фінансовим потенціалом інноваційної функції.

Для забезпечення комплексного дослідження системи фінансового потенціалу банку необхідно проаналізувати її з точки зору процесуального уявлення, що відображає рух системи, її динамізм, тобто приділити увагу процесам його формування та реалізації.

“Процес представляє собою сукупність взаємопов’язаних видів діяльності, що перетворює «входи» на заплановані «виходи»” [19, с. 13]. З наведеного визначення слідує, що процес формування і реалізації фінансового потенціалу банку може бути описаний двома основними характеристиками – сукупність взаємопов’язаних дій і сукупність правил (принципів), на основі яких ці дії виконуються.

Так, як внутрішньою основою формування фінансового потенціалу виступає обсяг сформованого капіталу банку, як база законодавчих обмежень банківської діяльності та додаткове джерело ресурсів.

Джерелом фінансового потенціалу залучення і розміщення ресурсів банку є попит і пропозиція на фінансові ресурси на ринку.

Нереалізовані можливості включають весь спектр незадіяних чи недостатньо задіяних в діяльності банку напрямів залучення й розміщення фінансових ресурсів, що безперечно, для кожної банківської установи буде відрізнятись.

В процесі реалізації фінансового потенціалу залучення й фінансового

потенціалу розміщення вони проходять крізь систему обмежень, що передбачає оцінку рівня ризикованості тих або інших напрямів залучення й реалізації фінансових ресурсів, аналіз їх ліквідності, оцінку дохідності і витратності, тощо.

Формування і реалізація фінансового потенціалу банку здійснюється на основі відбору найбільш дохідних (найменш витратних) напрямів залучення і розміщення коштів, з огляду на їх доступність, показники ліквідності, прийнятний рівень ризику та ін.

Узагальнено концептуальний базис формування та реалізації фінансового потенціалу банку подано на рисунку 1.4.

Рисунок 1.4 – Концептуальний базис формування та реалізації фінансового потенціалу банку (складено автором на основі інформації [4; 5; 8; 12; 11; 18; 20; 30; 32; 40 та ін.]

Отже, обсяги залучених ресурсів визначають обсяги їх розміщення, через це реалізація фінансового потенціалу залучення є первісною відносно потенціалу розміщення та визначає рівень його реалізації. Натомість реалізований фінансовий потенціал залучення і розміщення формує відповідні обсяги доходів й витрат банку, з яких впливає результат від фінансової діяльності. Отриманий від реалізації фінансового потенціалу банку фінансовий результат може стати джерелом формування капіталу, та є основою для подальшого нарощення фінансового потенціалу.

Для перетворення «входів» системи на заплановані «виходи», у процесі свого функціонування вона повинна базуватись на певній сукупності принципів. Формулювання принципів процесу формування й реалізації фінансового потенціалу банківської установи є дуже важливим моментом при комплексному дослідженні його як системи.

В основному стосовно потенціалу економісти використовують системність як базовий принцип, який передбачає, можливість існування системи як обособлено так і у якості підсистеми більшої великої системи. Логічним є визнання фінансового потенціалу банку підсистемою фінансового потенціалу банківської системи, яка, є підсистемою фінансового потенціалу країни. Тому, при дослідженні фінансового потенціалу вітчизняного банку необхідно зважати не тільки на взаємозв'язки із елементами всередині системи, але й на зв'язки із зовнішнім середовищем.

Щодо інших загальноекономічних принципів, які виокремлюють науковці [7; 21; 29; 32; 38], зокрема таких як динамічність, цілісність, безперервність, адаптивність, інтегративність, тощо, які спираються на загальні властивості систем, то бузумовно вони притаманні також фінансовому потенціалу банку як системі.

Одним із таких найважливіших принципів є емерджентність, синергічність або системний ефект. Принцип емерджентності проявляється в тому, що можливості системи перевищують можливості окремих її складових. У випадку фінансового потенціалу банку, вже зазначалось, що розглядати

фінансовий потенціал залучення із відривом від фінансового потенціалу розміщення не є доцільним, як і аналізувати їх без фінансового результату.

Погоджуючись із Муратовим О. С., можна стверджувати, що “при дослідженні фінансового потенціалу банку слід дотримуватись як принципу синергізму, тобто зважати на те, що властивості системи не є простою сумою властивостей її складових, так і принципу емерджентності, тобто враховувати, що властивості системи можуть змінюватись під впливом зовнішнього середовища” [35]. Проте, важливим є те, що синергізм і емерджентність, не дивлячись на різну природу виникнення, можуть знаходити однаковий прояв, тому чітке визначення безпосередніх факторів впливу на утворення або зміну системних властивостей є проблематичним.

В процесі формування і реалізації фінансового потенціалу банку важливим є принцип збалансованості розвитку елементів потенціалу, який засновується на їх взаємозв'язку. Враховуючи те, що система фінансового потенціалу банку є інтегрованою та цілісною, тобто її функціонування в однаковій мірі залежить від усіх структурних складових, то через нерівномірний розвиток структурних компонентів може в значній мірі знижуватись ефективність функціонування системи в цілому.

Також, обґрунтованим є виділення принципу цілеспрямованості функціонування системи фінансового потенціалу банку. Він передбачає, що усі складові елементи системи повинні узгоджено функціонувати для досягнення загальної мети системи (отримання максимального ефекту).

Також до характерних принципів функціонування системи фінансового потенціалу банку необхідно віднести її постійний розвиток та розширення, що відбувається за рахунок появи нових напрямів залучення і розміщення коштів, використання інноваційних технологій. Безпосереднє розширення перспектив покращення фінансового потенціалу банків відбулось із появою платіжних карток.

Принцип ефективності можна визнати одним із найважливіших принципів функціонування будь-якої системи. Стосовно системи фінансового

потенціалу банку, то він означає наступне – ефект від процесу функціонування системи повинен бути вищим аніж затрачені зусилля й ресурси на його реалізацію. При врахуванні принципу ефективності для фінансових установ доцільним є постійне зважання на фактор ризику та оптимальне маневрування його рівнем, що потребує посилення керованості системи у даному аспекті.

В загальному принцип керованості потребує окремого виділення, адже як і для будь-якої іншої штучно створеної системи, для системи фінансового потенціалу банку необхідним є процес керування (будь-які рішення про напрямки розширення й ступінь реалізації приймає керівництво банку).

Отже, до сукупності принципів формування та реалізації фінансового потенціалу банку, які забезпечують ефективне функціонування системи відносимо: системність, цілісність, інтегративність, адаптивність, динамічність, безперервність, синергізм, невід’ємність розвитку, збалансованість, цілеспрямованість, ефективність та керованість (таблиця А.1).

Розуміння зазначених у таблиці А.1 принципів системності, інтегративності, синергізму, збалансованості у процесі формування і реалізації фінансового потенціалу банку є загальноприйнятим. Сутнісне бачення інших принципів є адаптованим у відповідності до визначення і характерних рис фінансового потенціалу банку, зазначених попередньо.

Таким чином, визначені принципи функціонування фінансового потенціалу банку є доповненням до комплексного концептуального уявлення про систему управління фінансовим потенціалом банку.

2 Аналітичні характеристики сучасного стану та передумов забезпечення ефективного управління фінансовим потенціалом банків в Україні

2.1 Аналіз стану та тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи на сучасному етапі

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин функціонування економіки можливе за рахунок ефективної банківської системи, що здійснює обслуговування усіх економічних та соціальних процесів, які відбуваються в країні, забезпечує функціонування грошового ринку й виступає каталізатором інвестиційних процесів. Саме банківські установи є основною рушійною силою розвитку економіки, так як поєднують у собі функції фінансових посередників та виступають інвестиційними установами.

Варто зауважити, що починаючи з 2014 року вітчизняна банківська система зазнала серйозних змін, які пов'язані з несприятливою політико-економічною ситуацією в країні, військовим конфліктом на Сході України, падінням курсу національної валюти, наслідками пандемії коронавірусу та обмежувальними протиепідемічними заходами, що загалом призвело до погіршення платоспроможності бізнесу та населення. Враховуючи відповідні фактори, НБУ приймалися рішення щодо виведення з ринку неплатоспроможних банків з метою очищення банківської системи і підвищення її ефективності. В результаті чого кількість платоспроможних банків скоротилась з 96 у 2016 році до 73 у 2020 (рисунок 2.1).

За результатами 2020 року [36] два приватні банки були визнані неплатоспроможними, що пов'язано з недостатнім рівнем капіталізації та неспроможністю акціонерів забезпечити певний рівень фінансової підтримки. Найбільші кількісні зміни у бік зменшення протягом аналізованого періоду

були зафіксовані саме щодо приватних банків (48 у 2020 році проти 65 у 2016), кількість іноземних банків було скорочено з 25 до 20 одиниць.

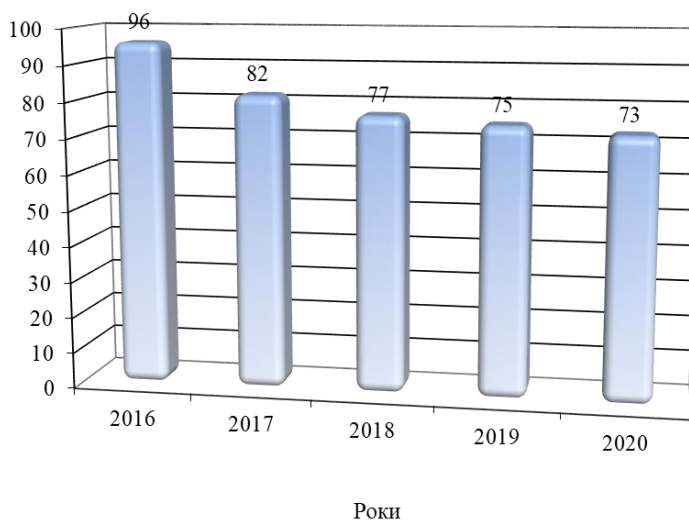

Рисунок 2.1 - Динаміка кількості діючих банків в Україні за період 2016-2020 роки, од. (побудовано за даними [36])

Загальні активи банківської системи України продовжували пропорційне зростання у відповідності до виділених груп (рисунок 2.2) та за результатами 2020 року сягнули рівня 2,2 трлн грн.

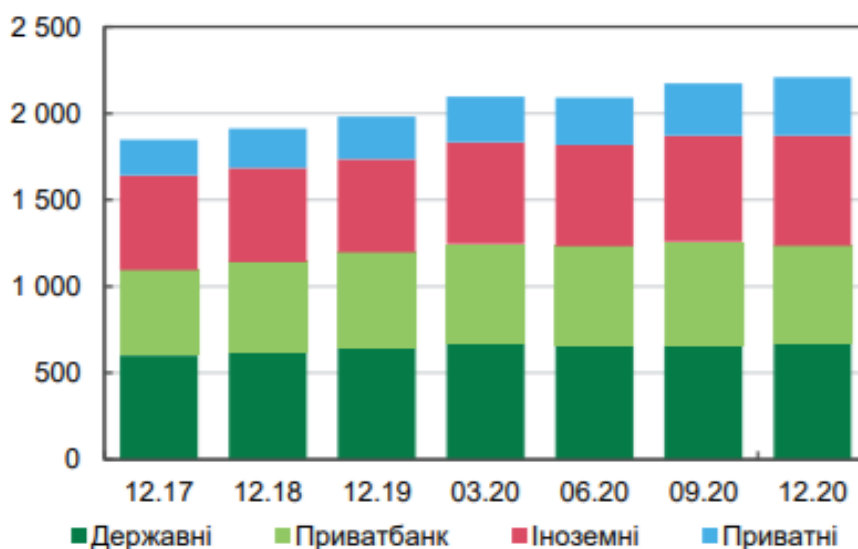

Рисунок 2.2 – Динаміка загальних активів банківської системи України, млрд грн [36]

Найбільший внесок у зростання чистих активів банків у 2020 році було зроблено внаслідок приросту державних цінних паперів. “Зростання ОВДП забезпечило дві третини номінального річного приросту чистих активів та майже 80% у IV кварталі 2020 року” [36].

Основну частку у структурі активів банківської системи України складають державні банки, частка яких сумарно з Приватбанком у 2020 році становила – 52,5 %. Водночас з 2019 року спостерігається незначна тенденція до її зменшення на фоні стабільності частки іноземних банків (30,2 %), що було спричинено зростанням частки іноземних банків у загальній структурі активів (17,3 % у 2020 році проти 14 % початкових) (рисунок 2.3).

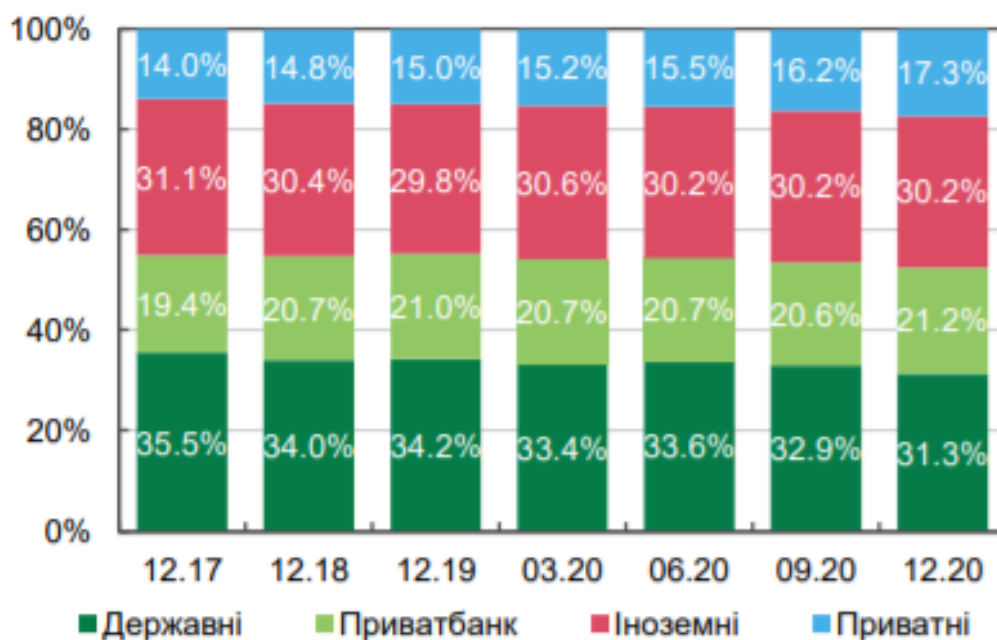

Рисунок 2.3 – Розподіл чистих активів за групами банків за період 2017-2020 років, % [36]

Частки найбільших банків у чистих активах сектору протягом 2017-2020 років попри незначні коливання у переважній більшості залишились майже на рівні початкових (рисунок 2.4). Так, рівень концентрації чистих активів 20 найбільшими банками України на кінець 2020 року становив 91,6 %, при чому 5 найбільших банків концентрували 58,7 % чистих активів сектору, а на

найбільший банк – Приватбанк – припадало 21,2 % чистих активів.

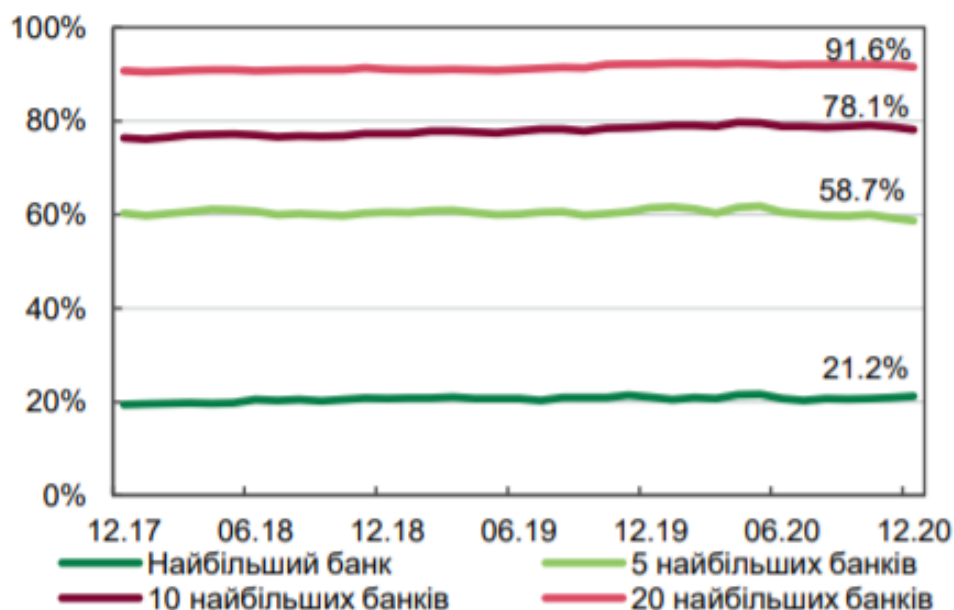

Рисунок 2.4 – Частка найбільших банків у чистих активах сектору [36]

Чисті гривневі кредити суб'єктам господарювання у III–IV кварталах 2020 року помітно зростали після падіння у першому півріччі внаслідок розгортання кризи. Найбільш динамічне зростання було характерне для приватних та іноземних банків. Обсяги чистих валютних кредитів зменшилися в річному та квартальному вимірі.

“Зростання чистого гривневого кредитного портфеля фізичних осіб у 2020 році різко загальмувалося через карантинні обмеження в першому півріччі. У другому півріччі значно активізувалося кредитування на купівлю житла, воно зростало вищими темпами, ніж споживче. Середньомісячні обсяги нових кредитів більш як подвоїлися і порівняно з першим півріччям 2020, і з 2019 роком.

У 2020 році банки активно списували з балансів непрацюючі кредити, найбільше – державні банки у IV кварталі. У результаті частка непрацюючих кредитів по системі загалом знизилася з 48.4% наприкінці 2019 року до 41.0% на кінець 2020-го” [36].

Зобов'язання банків мають сталу тенденцію до збільшення з 1172,7 млрд грн у 2017 році до 1612,1 млрд грн у 2020 році (рисунок 2.5). Головним джерелом фондування банківських установ залишаються депозитні ресурси, обсяг яких також продовжував зростати та склав 1363,2 млрд грн у 2020 році проти 904,9 млрд грн початкових.

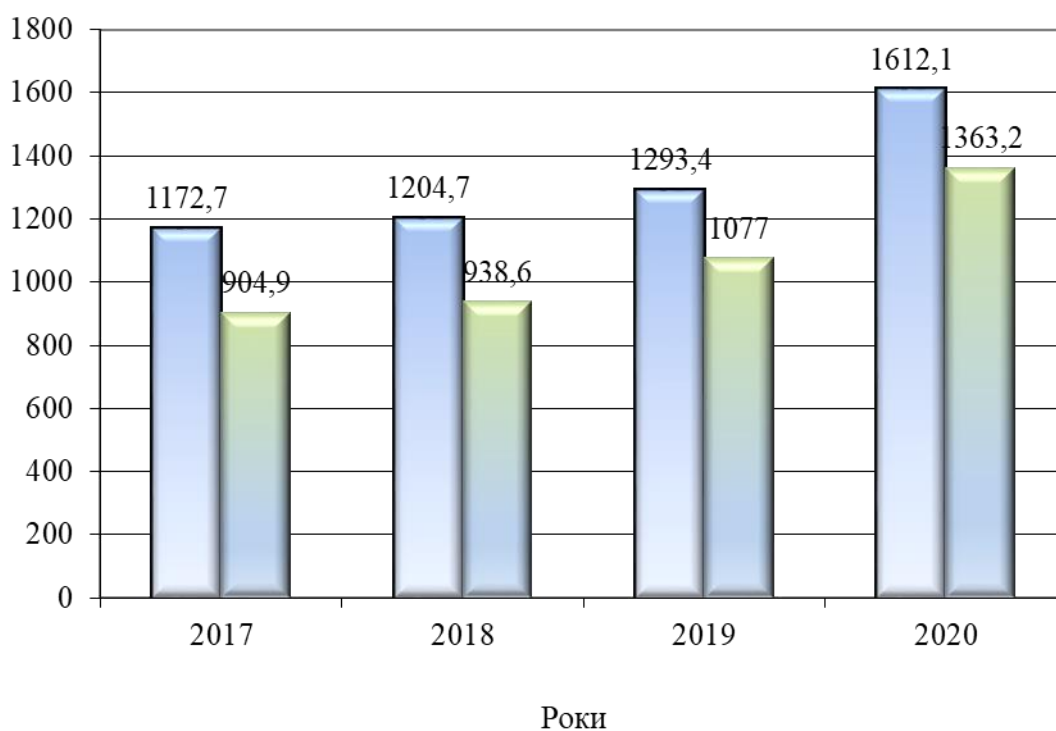

Рисунок 2.5 – Динаміка зобов'язань та депозитів банківської системи України за період 2017-2020 років, млрд грн (побудовано за даними [36])

У 2020 році стрімко зростали гривневі депозити. “Відплив коштів на початку коронакризи тривав менше двох тижнів. Проте в умовах невизначеності, спричиненої пандемією, драйвером зростання були вклади на вимогу – їхні обсяги зросли на 49 % р/р. Найістотнішим був приріст у Приватбанку та приватних банках. У підсумку в строковій структурі на кінець року 55,2% гривневих вкладів становили кошти на вимогу. Хоча значно дешевші валютні вклади населення протягом IV кварталу й зростали, за результатами року їхній обсяг майже не змінився. Кошти суб’єктів господарювання у гривні зростали досить стрімко – 34,5% р/р. Найвищим був

приріст гривневих коштів бізнесу в банках із приватним капіталом та Приватбанку. Натомість валютні кошти в доларовому еквіваленті в річному вимірі зросли лише на 2,2%, а в IV кварталі – скоротилися. Рівень доларизації коштів клієнтів знизився до 38,0%” [36].

Щодо структури зобов’язань банківських установ, то у 2020 році частка коштів фізичних осіб та суб’єктів господарювання врівноважилась та становила – 42,3 %, при попередньому постійному переважанні коштів фізичних осіб у загальній структурі зобов’язань (рисунок 2.6). Протягом 2017-2020 років питомва вага інших коштів продавжувала скорочуватись, окрім коштів НБУ, що за результатами 2020 року склали 3,8 %

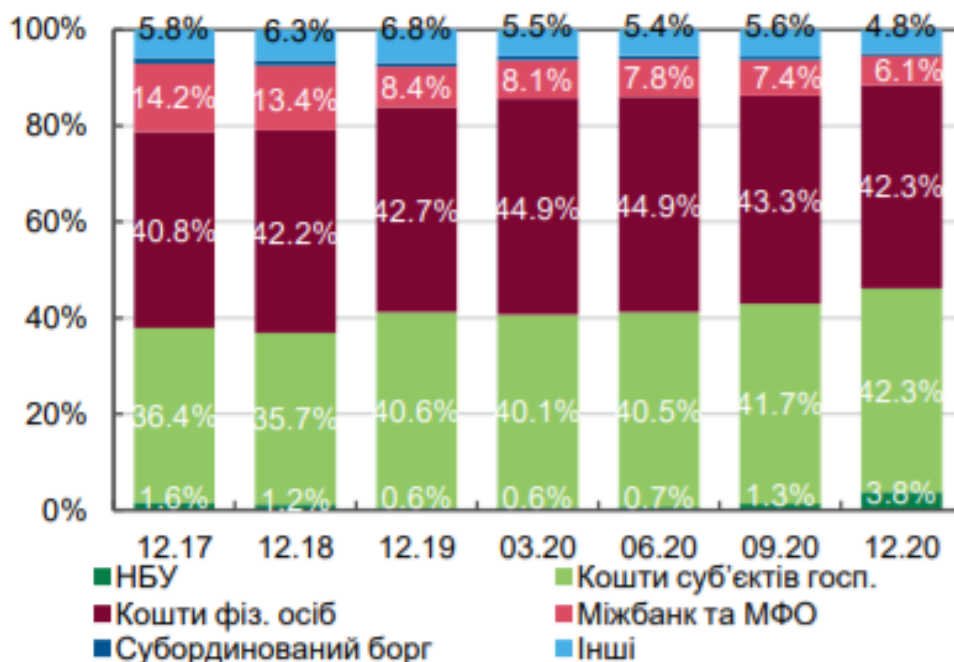

Рисунок 2.6 – Структура зобов’язань банків [36]

“Протягом першого півріччя 2020 року НБУ знижував облікову ставку чотири рази, сукупно на 7,5 в. п. до історично низького рівня у 6 % річних. Упродовж року і ставки за депозитами населення, і вартість гривневих кредитів суб’єктам господарювання знизилися більш як на 6 в. п. і увійшли в однозначний діапазон. За IV квартал 2020 року вартість депозитів майже не змінилася. Спред між тримісячними та 12-місячними депозитами фізичних

осіб залишався меншим, ніж 1 в. п. Водночас ставки за кредитами суб'єктам господарювання продовжили помірно зниження, що звужувало спред” [36].

Прибуток банківського сектору України за 2020 рік був майже на третину (29,2 %) меншим, порівняно з 2019 роком, і становив 41,3 млрд грн. Майже 90 % прибутку сектору за даними 2020 року сформували п'ять банків, зокрема понад половину – ПриватБанк. Кількість збиткових банків за рік не змінилась та становила 8 установ. Половина з топ-20 банків мали рентабельність капіталу понад 15%.

Динаміка фінансових результатів і рентабельності капіталу банків протягом 2018-2020 років відображена на рисунку 2.7.

Рисунок 2.7 – Фінансовий результат і рентабельність капіталу банків [36]

Основною причиною погіршення фінансового результату банківського сектору за даними 2020 року стало формування резервів під очікувані збитки. Окремими банками було визнано зниження якості активів через фінансові труднощі позичальників, через це відбулось зростання (+ 91 %) відрахувань

до резервів за кредитами до рівня – 20,8 млрд грн. Водночас втрати від кредитного ризику, у порівнянні із обсягом портфеля банків (CoR), не зазнали суттєвого зрушення й залишалися на прийнятному рівні. Біля чверті від загальних відрахувань до резервів було сформовано АТ КБ «ПриватБанк» під юридичні ризики. Втім, навіть з урахуванням зазначених витрат, сукупні втрати банківського сектору виявилися значно меншими, порівняно із періодами попередніх криз.

Негативний вплив на операційні доходи мали загальне зниження бізнес-активності під час карантину й падіння попиту на кредити і банківські послуги. Крім того, робота відділень в умовах пандемії й перехід в онлайн-формат потребували збільшення обсягів операційних витрат. Враховуючи це підсумково за 2020 рік «банки отримали на 8,2 % більше операційного доходу, ніж за попередній рік, а операційні витрати зросли на 14,2 % р/р. Відтак чистий операційний прибуток збільшився лише на 1,8 % р/р, а операційна ефективність погіршилась: CIR сектору становив 53,6% проти 50,8 % у 2019 році. Темпи зростання чистого процентного та комісійного доходів були найнижчими за останні чотири роки. Водночас після весняного шоку, який негативно позначився на результаті II кварталу, процентний та комісійний доходи почали відновлюватися, а у IV кварталі стрімко зростали. За результатами року чистий процентний дохід зріс на 7,0 % р/р, чистий комісійний дохід – на 5,8 % р/р. Результат переоцінки та операцій з купівлі-продажу був на 32,1 % вищим, ніж за 2019 рік, насамперед за рахунок переоцінки ОВДП» [43].

Щодо впливу ризиків, які можуть суттєво впливати на рівень фінансового потенціалу вітчизняного банківського сектору та окремих банківських установ, то ключовими з них продовжують залишатись: юридичний ризик, кредитний ризик, ризик достатності капіталу та ризик прибутковості. Щодо валютного ризику та ризику ліквідності вони на сучасному етапі розвитку та функціонування банківської системи є менш значущими (рисунок 2.8).

Зростання юридичного ризику, який оцінює спроможність банків захищати власні інтереси за допомогою юридичних інструментів, пов'язано з низкою суперечливих рішень, що були ухвалені органами судової влади, серед яких зокрема скасування узгоджених з МФО антикорупційних реформ.

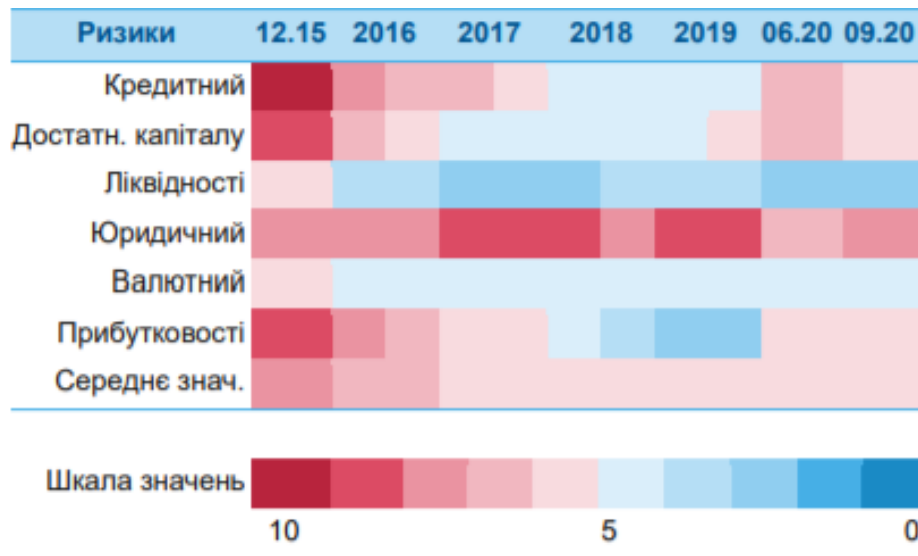

Рисунок 2.8 – Теплова карта ризиків банківського сектору [24]

Кредитний ризик, що відображає перспективи зміни рівня непрацюючих кредитів в портфелях банків і необхідність додаткового формування резервів під такі кредити, за період 2020 року зріс та зафіксувався на помірно високому рівні, адже не двіялячись на гнучке проведення реструктуризації кредитів позичальників, які мали тимчасові фінансові труднощі, а також наявність державних програм підтримки бізнесу, частина кредитних втрат буде визнана лише наступного року.

Ризик достатності капіталу, що оцінює можливості банків забезпечувати достатній рівень капіталу, також залишився помірно високим. Поступова реалізація кредитного ризику й помірне зниження прибутковості послаблюватимуть здатність банків генерувати капітал. Також до потенційно можливого аспекту підвищення даного виду ризику варто віднести майбутнє набуття чинності оновлених регуляторних вимог до капіталу, що потребуватиме від банківських установ належного планування і управління

капіталом для уникнення порушень.

Ризик прибутковості, який стосується спроможності банків генерувати чистий прибуток, впродовж 2020 року не змінився. Зі зростанням попиту на банківські продукти відновилися й комісійні доходи, при цьому процентні доходи банків загалом не зазнали суттєвих змін. Однак процентний спред продовжуватиме скорочуватись, при повільних темпах зростання обсягів кредитного портфеля. Тому ризики зниження прибутковості банків зберігаються та можуть бути частково компенсовані за рахунок підвищення операційної ефективності. Також на прибуток тиснутимуть відрахування до резервів.

Валютний ризик, який свідчить про можливість впливу тенденцій валютного ринку на фінансовий результат банків, стабільно відповідав середньому рівню. Банки залишаються досить стійкими до можливих коливань валютного курсу. Поряд з цим попри помірну девальвацію гривні й зменшення диференціалу гривневих і валютних депозитних ставок, рівень доларизації балансів вітчизняних банківських установ не зріс від початку кризи, але можливості інвестувати валютні кошти продовжують скорочуватись.

Ризик ліквідності, який демонструє здатність банків повною мірою й вчасно виконувати свої зобов'язання перед вкладниками та кредиторами, не був високим, адже зберігається значна схильність населення до заощаджень, як фактор довіри до вітчизняного банківського сектору, що сприяє припливу вкладів. Проте, варто звадати на те, що частка строкових вкладів знижується, що може ускладнювати управління ліквідністю.

Для визначення передумов нарощення фінансового потенціалу вітчизняного банківського сектору на сучасному етапі розвитку економіки, доцільно провести аналітичне порівняння із результатами ефективності економічного розвитку та банківського сектору країн – найближчих сусідів, регіону Центральної та Східної Європи (ЦСЄ).

“Останнім часом у регіоні ЦСЄ відзначався значний економічний

прогрес, при цьому середні темпи збільшення реального ВВП перевищували 3 % на рік упродовж останніх п'яти років. Найбільші темпи зростання були досягнуті в Угорщині (4,9 %), Естонії (4,3 %) і Сербії (4,2 %) в 2019 році за рахунок збільшеного внутрішнього попиту, викликаного поліпшенням умов на ринку праці і сприятливими споживчими цінами у всій Європі. Однак цей період вражаючого зростання припинився в 2020-му через пандемію COVID-19. Прогнози на 2021 рік вказують на те, що Україна потрапить до чотирьох економік з найбільшим темпом зростання серед країн ЦСЄ (4,6 %), а сама економіка – одна з найбільших у регіоні, за підсумками 2020 року номінальний ВВП України склав 136 млрд євро” [49].

Водночас серед аналізованих ринків найнижчий рівень проникнення банківської системи спостерігається в Україні (рисунок 2.9). Співвідношення ВВП до кредитів становить – 26 %, а показник виданих кредитів на душу населення складає лише 862 євро. Загальні активи банківської системи на душу населення у 2019 році становили – 1654 євро. Цей показник є найнижчим серед усіх проаналізованих ринків. Проте, чим нижчий рівень проникнення, тим вищим є потенціал майбутнього зростання на цих ринках.

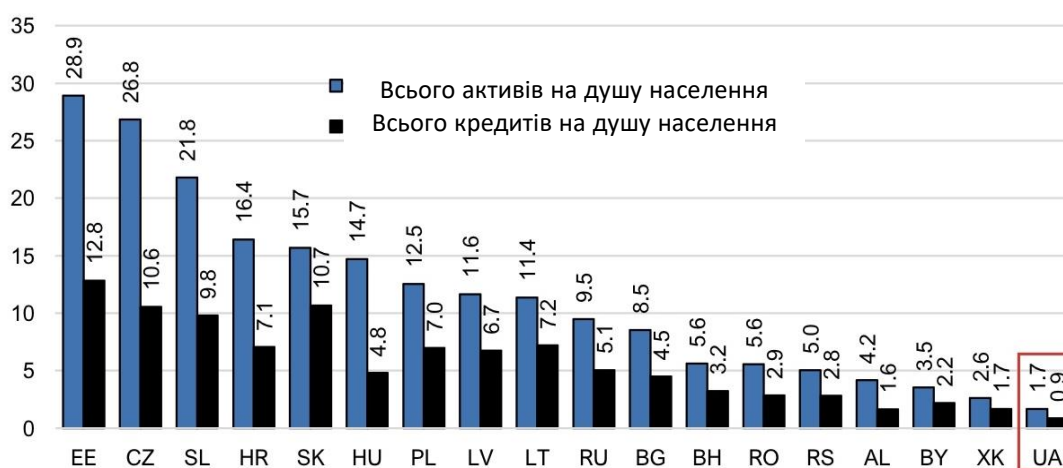

Рисунок 2.9 – Рівень проникнення банківської системи у країнах ЦСЄ, тис. євро/ душу населення (2019), [49]

Щодо середніх показників рентабельності банківського сектору в 2020 році у регіоні, то рентабельність власного капіталу (ROE) склала 7,9 % (рисунок 2.10), а рентабельність активів (ROA) – 0,9 % (рисунок 2.11).

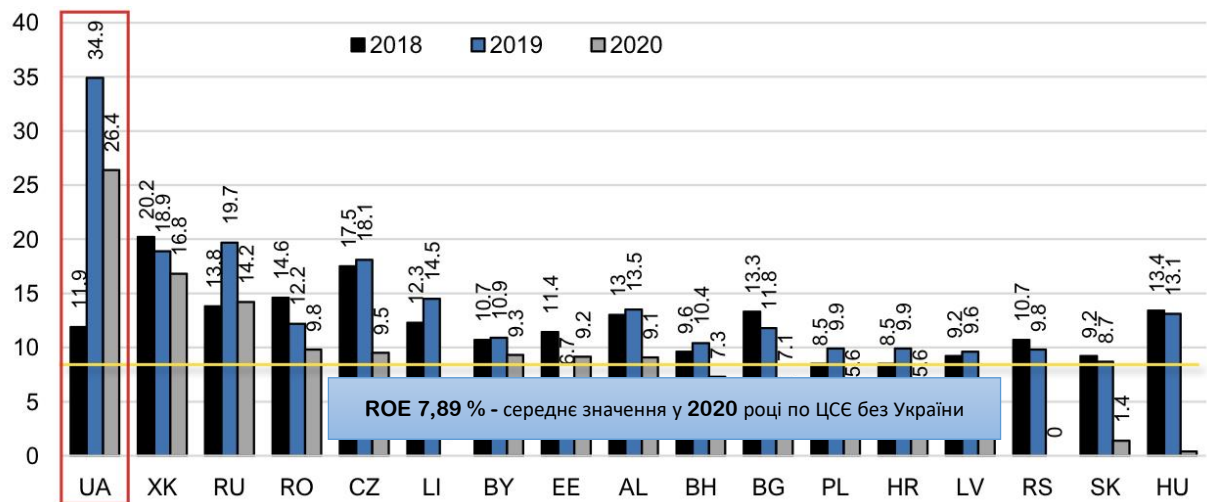

Рисунок 2.10 – Рентабельність капіталу (ROE) банківського сектору у країнах ЦСЄ, % [49]

Найвища рентабельність банківського сектору у регіоні другий рік поспіль спостерігається в Україні. Причому у 2019 році ці показники були максимальними та становили: ROE – 34,9 %, ROA – 4,2%. У 2020 році через вплив пандемії COVID-19 відповідні показники знизились але були найвищими по регіону.

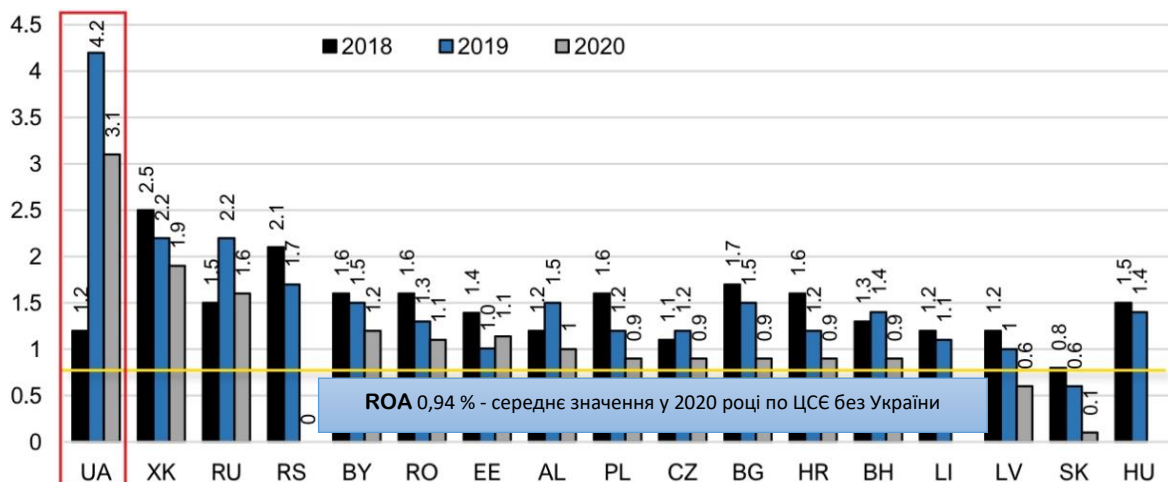

Рисунок 2.11 – Рентабельність активів (ROA) банківського сектору у країнах ЦСЄ, % [49]

Отже, зважаючи на описані загальноєкономічні тенденції та найвищі показники рентабельності банківського сектору України у наведеному регіоні ЦСЄ (ROE в банківському секторі України в 3,3 раза вище, ніж в середньому по регіону, і в кризовому 2020 році становив – 26,4%, а ROA при середньому показнику в регіоні 0,94 % складав – 3,1 %), а також на найнижчий показник пренокнення банківської системи, є обгрунтовані підстави для перспективного розвитку вітчизняного банківського сектору та потужного нарощення його фінансового потенціалу.

2.2 Діяльність АБ «Укргазбанк»: напрями здійснення і аналіз фінансово-майнового забезпечення за 2018-2020 роки

“АБ «Укргазбанк» вже понад 26 років працює на банківському ринку України. За це час клієнтами його стали 2,1 млн українців та близько 70 тисяч корпоративних клієнтів. АБ «Укргазбанк» належить до групи банків із державною часткою в капіталі, держава в особі Міністерства фінансів України володіє 94,94 % акціонерного капіталу банку. За обсягами активів АБ «Укргазбанк» входить до п'яти найбільших банків країни. Унікальність АБ «Укргазбанк» полягає в його ЕКО-спрямуванні, це банк, що піклується про довкілля шляхом фінансування проєктів з енергоефективності та відновлюваної енергетики. У фінансуванні «зелених» еко-френдлі проєктів банк є беззаперечним лідером” [37].

Банк здійснює свою діяльність у відповідності до Зasad стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічних принципів), Стратегії АБ «Укргазбанк» на 2019-2021 роки, Основних напрямів діяльності АБ «Укргазбанк» на 2020-2023 роки.

У відповідності до стратегії ключові стратегічні цілі АБ «Укргазбанк» – стати провідним «еко-банком» в Україні, забезпечуючи фінансування проєктів

у сфері енергоефективності до 30% від попиту та підготуватися до приватизації в рамках виконання Меморандуму про взаєморозуміння щодо підтримки приватизації (продажу) банку.

Основні напрями роботи АБ «Укргазбанк» [37]:

- фінансування альтернативної енергетики (сонячної, гідроенергії, енергії вітру тощо);
- фінансування енергозберігаючих технологій (починаючи від встановлення енергозберігаючих лампочок до величезних проєктів модернізації устаткування);
- захист довкілля.

Для клієнтів сегменту мікро, малого та середнього бізнесу банком пропонуються такі види банківських продуктів:

- розрахунково-касове обслуговування (тарифний план «Розрахунковий»; тарифний план «Єдиний розрахунковий»; тарифний план «Соціальний»; тарифний план «Єдиний соціальний»);
- депозитні продукти (депозит «Генеральний депозитний договір»; депозит «Класичний»; депозит «Довгострокова перспектива»; депозит «Овернайт для МСБ»; депозит «Освіта»);
- кредитні продукти для фінансування як інвестиційних так і поточних потреб клієнтів (кредитування інвестиційних потреб (придбання/ремонт/реконструкція фінансовими організаціями та держаними установами, зокрема з: Німецько-Українським фондом, Європейським інвестиційним банком, НЕФКО, Мінагрополітики, Урядом Республіки Білорусь, Фондом Енергоефективності, Держенергоефективності та іншими партнерами; лізингові операції; кредитування на поповнення оборотних коштів; кредити у формі овердрафту; гарантійні операції).

Основними банківськими продуктами та послугами АБ «Укргазбанк» для корпоративних клієнтів є:

- відкриття, обслуговування та ведення поточних рахунків;
- проведення та обробка платежів в національній та іноземній валюті;

- випуск та обслуговування корпоративних платіжних карток міжнародних та національних платіжних систем;
- касові операції з готівкою в т.ч. інкасація;
- послуги з валютообмінних операцій в т.ч. через канал прямого ділінгу (новий продукт) та на умовах «форвард» (новий продукт);
- відкриття та обслуговування ESCROW-рахунків.

Основні продукти та послуги АБ «Укргазбанк» у розрізі роздрібно-банкінгу:

- депозитні продукти («ЕКО-депозит»; «Строковий з продовженням»; «Класичний з продовженням»; «Прибуткова 7-ка»; «Екодепозит Плюс»; «Драйвовий рік»; «Прибуткові сходинок»)»

- відкриття рахунку для накопичення заощаджень з нарахуванням підвищеної відсоткової ставки з можливістю цілодобового доступу до накопичених коштів («PRO ЗАПАС +»);

- продукти розрахунково-касового обслуговування (ТП «Приватний»; ТП «Форекс»; ТП «Молодіжний»; «Молодіжний 2»; «ДРАЙВ-Пакети для Працівників Організацій/Установ»; «ДРАЙВ-Пакети для Клієнтів Банку»)

- продукти роздрібно-овердрафтового кредитування (Універсальна картка «Домовичок»; «Екокредитка»; Кредитка карта VISA Signature)

- продукти заставного роздрібно-кредитування (на придбання авто – Авто в кредит все включено (нові автомобілі), Авто в кредит ECO Car, Авто в кредит ECO Car, “Авто в кредит” (що знаходиться в заставі в банку), Вживані авто в кредит; іпотечні кредити – Житло в кредит (вторинний ринок), «Житло в кредит» (вторинний ринок) з плаваючою % ставкою, «Житло в кредит (вторинний ринок) (що знаходиться в заставі в банку), Житло в кредит (первинний ринок) «Кредит під депозит», «Кредит під заставу нерухомості»; строковий кредит на придбання та встановлення сонячної енергетичної станції та/або на придбання та встановлення теплових насосів та відповідного додаткового обладнання до них – «ЕКО ЕНЕРГІЯ»; строковий кредит на

споживчі цілі під заставу майнових прав на кошти розміщені на депозитному рахунку позичальника – «Кредит під депозит»);

– продукти беззаставного роздрібного кредитування (споживчий бланковий кредит – «Тепла оселя»; «Екооселя»).

Станом на 01.01.2021 кількість клієнтів АБ «Укргазбанк» становить “2 342 тисяч, у тому числі: 2 264 тисяч – клієнти роздрібного бізнесу, 71,5 тисячі – клієнти малого та середнього бізнесу, 6,8 тисяч – корпоративні клієнти” [37].

Питома вага активів АБ «Укргазбанк» у загальних активах банківської системи України у 2020 році складає – 7,8 % (142,7 млрд грн). Загальна позитивна динаміка чистих активів АБ «Укргазбанк» протягом 2018-2020 років відображена на рисунку 2.12.

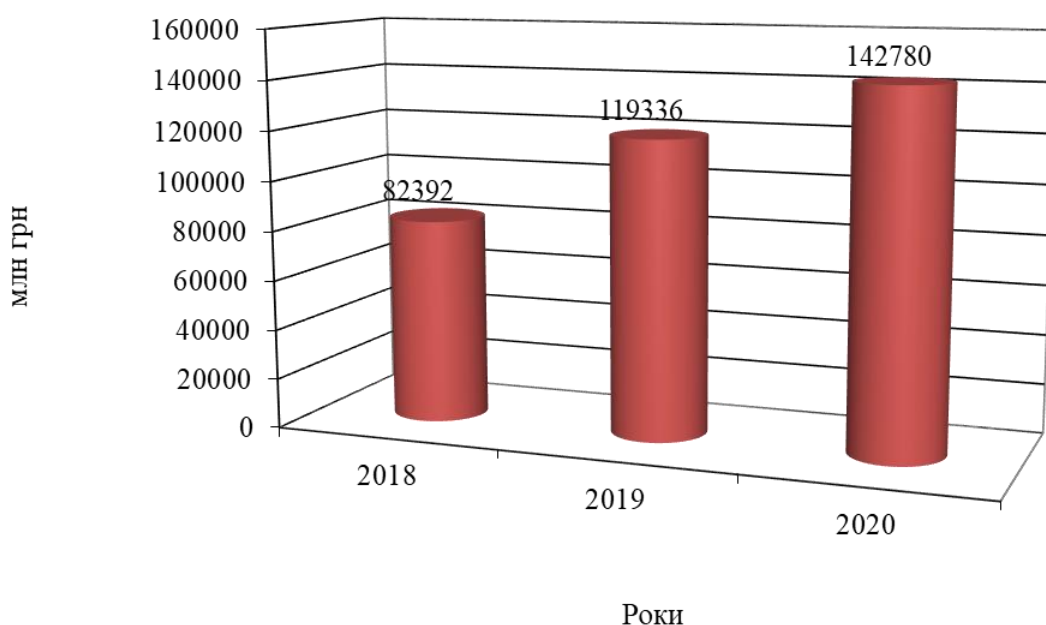

Рисунок 2.12 – Динаміка чистих активів АБ «Укргазбанк» протягом 2018-2020 років (побудовано за даними [43])

Отже, чисті активи АБ «Укргазбанк» з 82,3 млрд грн у 2018 році підсумково зросли до 142,8 млрд грн у 2020 році, щорічні зміни становили – + 36,9 млрд грн (або 44,8 %) та + 23,4 млрд грн (9,6 %) відповідно.

Деталізоване аналітичне дослідження складу, структури та динаміки активів АБ «Укргазбанк» за період 2018-2020 років (на основі інформації додатків Б, В, Г) проведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Аналіз складу, структури та динаміки активів АБ «Укргазбанк» у 2018-2020 роках (складено на основі інформації [37])

Активи	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн		Структура, %		
	2018	2019	2020	2019/2018	2020/2019	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Грошові кошти та їх еквіваленти	3623952	11075977	7684869	7452025	-3391108	3,9	8,7	5,1
у тому числі кошти в НБУ	1966874	915 774	491 458	7184900	-4238317	2,1	0,7	0,3
Кошти в інших банках	7265250	27720461	24843830	20455211	-2876631	7,9	21,7	16,4
Кредити та заборгованість клієнтів	45236844	38985679	47517583	-6251164	8531903	49,0	30,6	31,3
у т.ч. кредити та заборгованість юр. осіб	42466906	36177392	44330831	-6289514	8153439	46,0	28,4	29,2
у т.ч. кредити та заборгованість фіз. осіб	2769938	2808287	3186752	38349	378465	3,0	2,2	2,1
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	18801478	30410368	56034056	11608890	25623688	20,4	23,9	36,9
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	4005260	8110208	3500478	4104948	-4609730	4,3	6,4	2,3
Інвестиційна нерухомість	278028	228857	149255	-49171	-79602	0,3	0,2	0,1
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	4921	0	39429	-4921	39429	0,0	0,0	0,0
Основні засоби та нематеріальні активи	1710795	1599792	1505738	-111003	-94054	1,9	1,3	1,0
Інші фінансові активи	229822	241068	379742	11246	138674	0,2	0,2	0,3
Інші активи	1159639	964032	1120113	-195607	156081	1,3	0,8	0,7
Чисті активи, усього	82392084	119336451	142780022	36944367	23443572	89,2	93,6	94,1
Усього резервів	(9975992)	(8116060)	(8880845)	-1859932	764786	10,8	8,8	9,6
Загальні активи, усього	92368076	127452511	151660868	35084434	24208357	100,0	100,0	100,0

У структурі активів АБ «Укргазбанк» найбільшу частку в 2018 році – 49 % становили кредити та заборгованість клієнтів, проте на кінець періоду дослідження ситуація змінилась у бік зменшення відповідної частки до 31,3 %, що водночас свідчить, що кредитування залишається одним з пріоритетних напрямів роботи банківської установи.

Сформований за результатами 2020 року кредитний портфель АБ «Укргазбанк» становив 47,5 млрд грн, що є більшим показником попереднього 2019 року на 8,5 млрд грн, але за рахунок суттєвого скорочення яке було зафіксоване у 2019 році до 38,99 млрд грн, не значно перевищує початковий рівень 45,2 млрд грн.

Обсяг кредитування юридичних осіб у 2020 році становив 44,33 млрд грн та був основою кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» протягом усього періоду, хоча за відповідних динамічних змін його вплив на загальну структуру активів на кінець періоду суттєво зменшився, скорочення питомої ваги відповідно відбулось з 46 % до 29,2 %.

Щодо кредитування фізичних осіб, то його обсяги у загальній структурі активів банку були незначними та коливались від 3,0 % (2018 рік) до 2,1 % (2020) рік, що сумарно становить відповідно 2,77 млрд грн та 3,19 млрд грн.

Вивчення структури кредитного портфелю АБ «Укргазбанк» у розрізі клієнтських груп, вказує на значне орієнтування банку щодо кредитування саме корпоративного сектору протягом 2018-2020 років, про що свідчить питома вага відповідних кредитів у загальному кредитному портфелі на рівні 83,2 %-78,7 % (рисунок 2.13).

Водночас варто зауважити зростання частки кредитного портфелю малого та середнього бізнесу з 10,6 % у 2018 році до 14,5 % у 2020, що демонструє поживлення даного напрямку діяльності.

Щодо кредитування роздрібних клієнтів, то попри незначні коливання відповідний кредитний портфель був найменшим у загальній структурі та становив від 6,2% до 7,2 % протягом періоду.

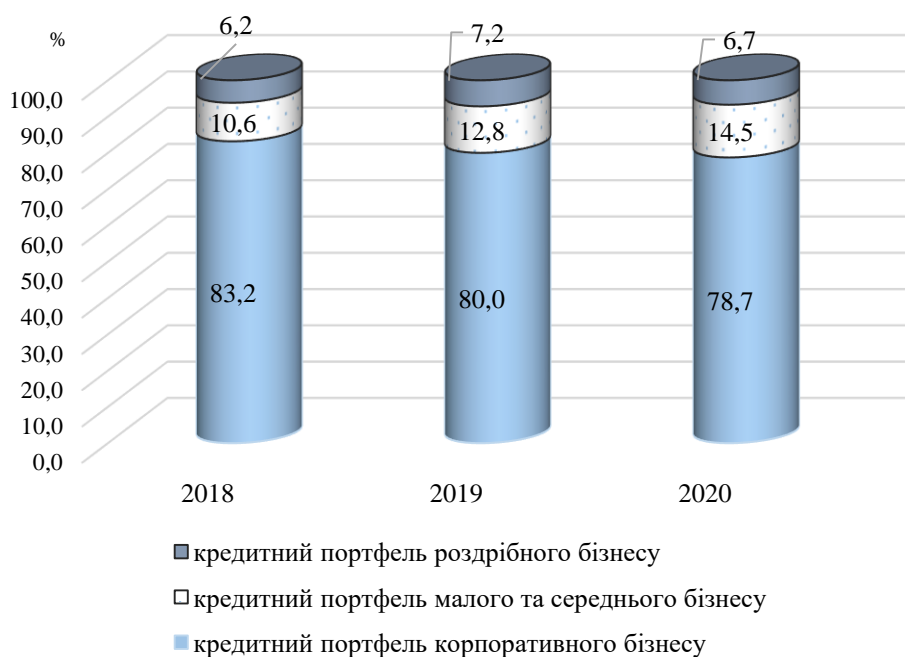

Рисунок 2.13 – Структура кредитного портфелю АБ «УкрГазбанк» у розрізі клієнтських груп протягом 2018-2020 років (побудовано на основі інформації [37])

За інформацією банку у 2020 році спостерігалось збільшення частки валютних кредитів у кредитному портфелі з 45,6 % до 57,4 % (річний приріст склав 11,8 %).

У 2020 році, порівнюючи з попереднім роком, частка неробочих кредитів (NPL) в кредитному портфелі банківської установи зменшилась на з 20,7 % до 15,4 % (-5,3 %). Станом на 01.02.2021 року середнє значення NPL по банківській системі України становило – 43,1 %, а частка NPL досліджуваного АБ «УкрГазбанк» – 15,4 %, тобто у 2,8 рази менше за середньо-ринковий показник.

Щодо обсягів грошових коштів та їх еквівалентів, то у 2020 році в порівнянні з 2018 вони зросли з 3,6 млрд грн до 7,7 млрд грн (або на 4,1 млрд грн), проте порівняно з показником 2019 року відмічалось їх скорочення на 3,4 млрд грн, що було спричинено виведенням активів з НБУ.

Слід відмітити значне зростання питомої ваги коштів в інших банках з 7,9 % (2018 рік) до 16,4 % (2020 рік).

За результатами функціонування у 2020 році портфель цінних паперів які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід склав 56,0 млрд грн, нарощення обсягів у порівнянні з 2019 роком становить + 25,6 млрд. грн. (або 84%).

Станом на 01.01.2021 року сукупний портфель цінних паперів АБ «Укргазбанк» становив 59,5 млрд грн (41,7 % активів банку), а його обсяг на 87,4 % був сформований з цінних паперів, що рефінансуються НБУ.

На початок 2021 року 61,2 % загальних активів банку склали високоліквідні інструменти, що характеризуються низьким рівнем кредитного ризику, водночас частка кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» була – 33,3 %, при цьому показник NPL в кредитах банківської установи був у 2,8 рази меншим порівняно із середнім значенням NPL по банківській системі України.

Загалом, АБ «Укргазбанк», який належить до групи банків з державною часткою, у 2020 році посідав 4 місце за розміром активів.

Результати аналізу складу, динаміки і структури зобов'язань АБ «Укргазбанк» за період 2018-2020 років, представлені у таблиці 2.2, засвідчують що з 2019 року банк не залучає коштів НБУ та активно скорочує кошти інших банків.

Натомість основним елементом формування структури зобов'язань залишаються кошти клієнтів, частка яких продовжує зростати паралельно із загальними обсягами (рисунок 2.14), що у 2020 році становили 126,5 млрд грн, проти 65,2 млрд грн початкових (сумарний приріст за період становить 61,4 млрд грн).

Портфель коштів корпоративних клієнтів банку становить у 2020 році 85,3 млрд грн, що більше показника 2018 року на 54,5 млрд грн, або у 2,7 рази.

Кошти клієнтів АБ «Укргазбанк» в 2018-2020 роках зросли до 126,5 млрд грн, або на 61,4 млрд грн, що в порівнянні з 2018 роком майже вдвічі більше.

Основні динамічні та структурні зміни були характерні для акумульованих коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових

установ, що з 49,95 млрд грн у 2019 році були нараховані до 96 млрд грн у 2020, відповідно зміна частки у загальній структурі склала + 14,3 %, з позначки 57,3 % до 71,6 %.

Таблиця 2.2 - Склад, структура та динаміка зобов'язань АБ «Укргазбанк» у 2018-2020 роках (складено на основі інформації [37])

Зобов'язання	Роки, тис грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Структура, %		
	2018	2019	2020	2019/2018	2020/2019	2018	2019	2020
Кошти отримані від НБУ	4303770	0	0	-4303770	0	5,6	0,0	0,0
Кошти банків	4126773	3281294	2505157	-845479	-776137	5,4	3,0	1,9
Кошти клієнтів	65247563	103552666	126570817	38305103	23018151	85,1	93,2	94,3
у тому числі кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	43948256	75659711	96045668	31711455	20385957	57,3	68,1	71,6
у тому числі кошти на вимогу	24513782	58520214	60090820	34006432	1570606	32,0	52,7	44,8
у тому числі кошти фізичних осіб	21065159	27562188	29766965	6497029	2204777	27,5	24,8	22,2
у тому числі кошти на вимогу	4137833	5584771	8433402	1446938	2848631	5,4	5,0	6,3
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	249	43623	226875	43374	183252	0,0	0,0	0,2
Боргові цінні папери, емітовані банком	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0
Інші залучені кошти	1698623	2 453166	3164521	754543	711355	2,2	2,2	2,4
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	0	21723	37	21723	-21686	0,0	0,0	0,0
Відстрочені податкові зобов'язання	0	83681	60806	83681	-22875	0,0	0,1	0,0
Резерви за зобов'язаннями	626398	478949	406111	-147449	-72838	0,8	0,4	0,3
Інші фінансові зобов'язання	377945	778043	704736	400098	-73307	0,5	0,7	0,5
Інші зобов'язання	254747	388821	592131	134074	203310	0,3	0,4	0,4
Усього зобов'язань	76636069	111081967	134231192	34445898	23149225	100,0	100,0	100,0

Значне переважання коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ, попри позитивну динаміку інших складових коштів клієнтів, спостерігалось протягом усього періоду, проте впродовж 2018-2020 років характерним було значне нарощення обсягів коштів на вимогу з 25,4 млрд грн до 60 млрд грн, частка яких на кінець 2020 року становила 22,2 %.

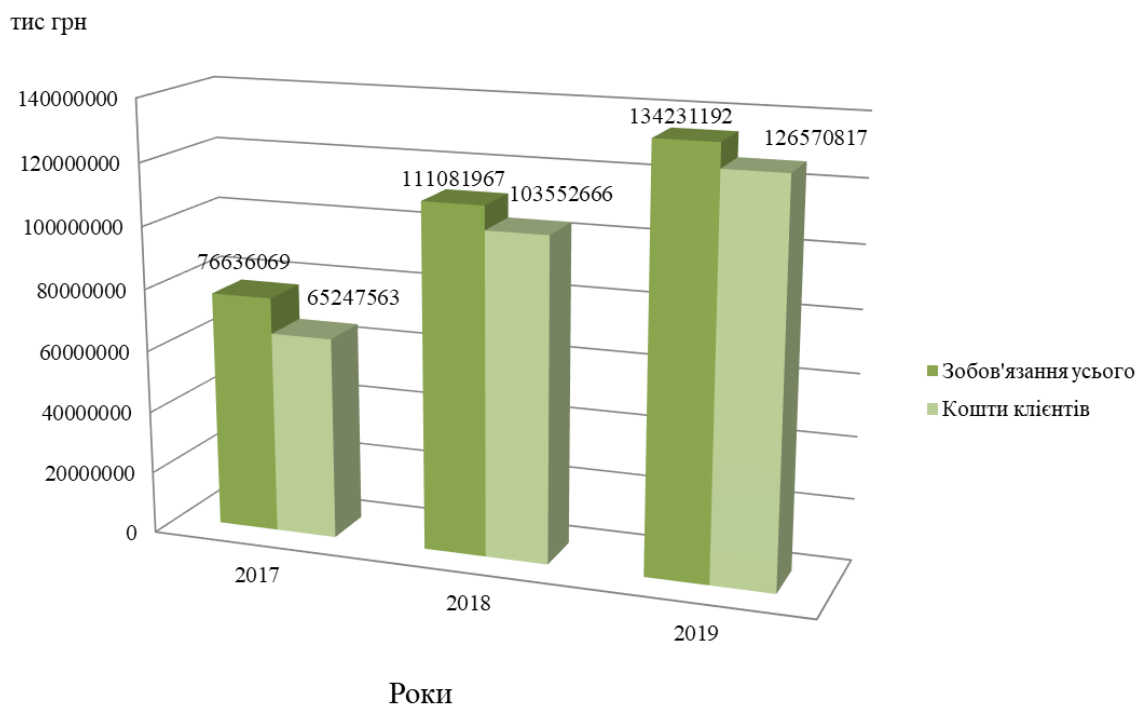

Рисунок 2.14 – Динаміка зобов'язань та коштів клієнтів АБ «Укргазбанк» у 2018-2020 роках

Щодо коштів фізичних осіб, акумульованих АБ «Укргазбанк» протягом періоду, то вони з 21 млрд грн зросли до майже 28 млрд грн, складаючи на кінець періоду 22,2 % від загального обсягу зобов'язань. З них лише 8,43 млрд грн було представлено коштами на вимогу, проти 4,1 млрд початкових.

Портфель коштів корпоративних клієнтів АБ «Укргазбанк» становить в 2020 році 85,3 млрд грн, що більше показника 2018 року на 54,5 млрд грн (або в 2,7 рази), портфель коштів клієнтів малого та середнього бізнесу становить – 11,6 млрд грн, а портфель коштів роздрібних клієнтів – 29,6 млрд грн.

Таким чином, більшість депозитів від фізичних осіб АБ «Укргазбанк» залучає на строковій основі, тоді як серед коштів суб'єктів господарювання і

небанківських фінансових установ переважають кошти, які залучені без визначення конкретного терміну.

Аналіз динаміки власного капіталу АБ «Укргазбанк» у 2018-2020 роках, проведений у таблиці 2.3, вказує на незмінність статутного капіталу, становив 13 837 000 тис грн та поділений на 13 836 522 922 простих іменних та 477 078 привілейованих іменних акцій (номінальна вартість кожної – 1 грн).

Таблиця 2.3 – Склад, структура та динаміка власного капіталу АБ «Укргазбанк» у 2018-2020 роках (складено на основі інформації [37])

Власний капітал	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн		Структура, %		
	2018	2019	2020	2019/ 2018	2020/ 2019	2018	2019	2020
Статутний капітал	13318561	13318561	13318561	0	0	2,4	1,6	1,6
Емісійні різниці	135942	135942	135942	0	0	(10,9)	(7,6)	(7,3)
Інший додатковий капітал	(627037)	(627037)	(627037)	0	0	6,0	5,1	6,4
Резервні та інші фонди банку	343803	420673	549572	+76870	+128900	(14,3)	4,3	2,5
Резерви переоцінки	(823030)	355719	212286	+1178749	-143433	(114,5)	(64,8)	(59,0)
Непокритий збиток	(6592223)	(5349374)	(5040494)	-1242849	-308880	100	100	100
Усього власного капіталу	5756015	8254484	8548830	+2498468	+294346	231,4	161,3	155,8

У період з 01.01.2020 по 31.12.2020 включно учасниками АБ «Укргазбанк» були 1527 юридичних та фізичних осіб [37]: “Держава Україна в особі Міністерства фінансів України володіє часткою у статутному капіталі 94,940948 %, 155 юридичних осіб та 1371 фізична особа, з яких кожна володіє часткою менше 1 %. Протягом 2020 року змін у складі власників істотної участі в Банку не відбувалось”.

Щодо ключових змін складових власного капіталу, то основні зрушення відбувались, щодо зростання обсягів резервних та інших фондів банку – з 343,8 млн грн у 2018 році до 549,57 млн грн у 2020.

Протягом періоду вдалось досягнути позитивних результатів щодо резервів переоцінки, які у 2020 році виразнялись додатніми значеннями у сумі 212 млн грн.

Попри значні обсяги непокритих збитків АБ «Укргазбанк» протягом 2018-2020 років вдалось суттєво їх скоротити, з 6,59 млрд грн до 5 млрд грн.

В результаті чого загальна динаміка обсягу власного капіталу АБ «Укргазбанк» протягом 2018-2020 років мала позитивне спрямування (рисунок 2.15) та зростання абсолютного показника з 5,7 млрд грн до 8,5 млрд грн.

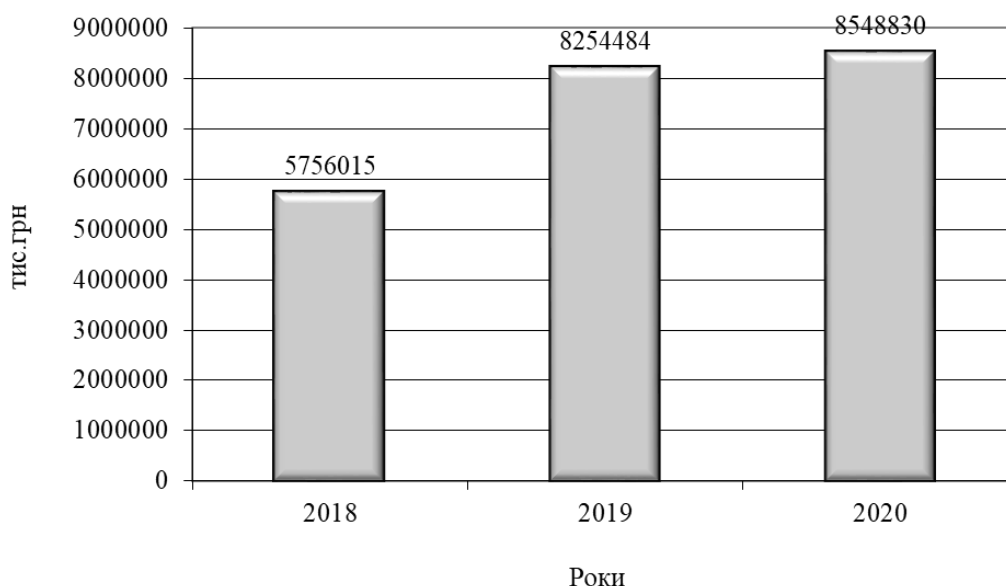

Рисунок 2.15 – Динаміка власного капіталу АБ «Укргазбанк» протягом 2018-2020 років, тис. грн

Проведений аналіз фінансових результатів за період 2018-2020 років (таблиця 2.4), демонструє, що незважаючи на виклики обумовлені коронакризою АБ «Укргазбанк» залишається прибутковим.

За підсумками 2020 року АБ «Укргазбанк» банк отримав прибуток в обсязі 411 млн грн, що однак на 57,9 % менше прибутку, отриманого у 2019 році та менше початкового рівня у 768,7 млн грн (рисунок 2.16).

Таблиця 2.4 – Фінансові результати АБ «Укргазбанк» протягом 2018 - 2020 років (складено на основі інформації [37])

Показник	Роки, тис.грн			Абсолютне відхилення, тис.грн		Відносне відхилення, %	
	2018	2019	2020	2019/ 2018	2020/ 2019	2019/ 2018	2020/ 2019
Процентні доходи	8366826	9663937	9576262	+1297110	-87674	+15,5	-0,9
доходи від операцій з юридичними особами	7936364	9143850	4367157	+1207487	-4776694	+15,2	-52,2
доходи від операцій з фізичними особами	430463	520086	543015	+89623	+22929	+20,8	+4,4
доходи від операцій з цінними паперами	0	0	4 666 091	0	+4666091	0	+100
Процентні витрати	5155904	6924050	6366658	+1768146	-557392	+34,3	-8,1
витрати від операцій з юридичними особами	3792364	5206159	4738086	+1413795	-468073	+37,3	-9,0
витрати від операцій з фізичними особами	1341576	1701860	1607132	+360285	-94729	+26,9	-5,6
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	3210922	2739887	3209604	-471036	+469718	-14,7	+17,1
Комісійні доходи	965191	1363104	1618635	+39 912	+255532	+41,2	+18,7
Комісійні витрати	204301	298538	382655	+94237	+84118	+46,1	+28,2
Чистий комісійний дохід/(Чисті комісійні витрати)	760891	1064566	1235980	+303676	+171414	+39,9	+16,1
Торговий результат	165760	301344	397054	+135584	+95710	+81,8	+31,8
результат від переоцінки	44935	(75975)	939549	-120910	+1015524	-269,1	-1336,7
результат від операцій з купівлі-продажу	124099	376590	(534216)	+252491	-910805	+203,5	-241,9
результат від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями	(3274)	729	(8280)	+4003	-9009	-122,3	-1235,4
Інші операційні доходи	175959	270312	364431	+94353	+94120	+53,6	+34,8
Інші доходи	35279	489244	83709	+453965	-405535	+1286,8	-82,9
Всього доходів	4348811	4865353	5290779	+516542	+425426	+11,9	+8,7
Відрахування до резервів:	990844	510012	1356352	-480832	+846340	-48,5	+165,9
чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення кредитів та коштів в інших банках	(9768)	769	(2957)	+10537	-3726	-107,9	-484,5
чисте (збільшення) зменшення резервів під заборгованість за наданими кредитами клієнтам	702158	548341	1048619	-153817	+500278	-21,9	+91,2
чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення за дебіторською заборгованістю банку	(13910)	(10636)	4070	-3274	+14706	-23,5	-138,3
чисте (збільшення) зменшення резервів під банківські резерви на покриття ризиків і втрат	311075	(114401)	(105532)	-425477	+8869	-136,8	-7,8
чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення цінних паперів	1289	85939	412152	+84651	+326213	+6569,3	+379,6
Адміністративні та інші операційні витрати	2476245	3010369	3422923	+534124	+412554	+21,6	+13,7
Всього витрат	3467089	3520381	4779275	+53292	+1258894	+1,5	+35,8
Прибуток/(збиток) до оподаткування	881722	1344972	511504	+463250	-833468	+52,5	-62,0
Витрати на податок на прибуток	113023	55976	100465	-57047	+44488	-50,5	+79,5
Прибуток/(збиток) після оподаткування	768698	1288995	411039	+520297	-877956	+67,7	-68,1

В загальному на формування позитивного фінансового результату вплинули такі фактори: зростання чистих процентних доходів за рахунок суттєвого зростання обсягів процентних доходів у 2019 році до 9,6 млрд грн проти 8,3 початкових, при суттєвому зниженні процентних витрат у 2020 році до 6,4 млрд грн (проти 6,9 млрд грн у 2019 році), зростання чистих комісійних доходів та торгового результату, а також інших операційних доходів.

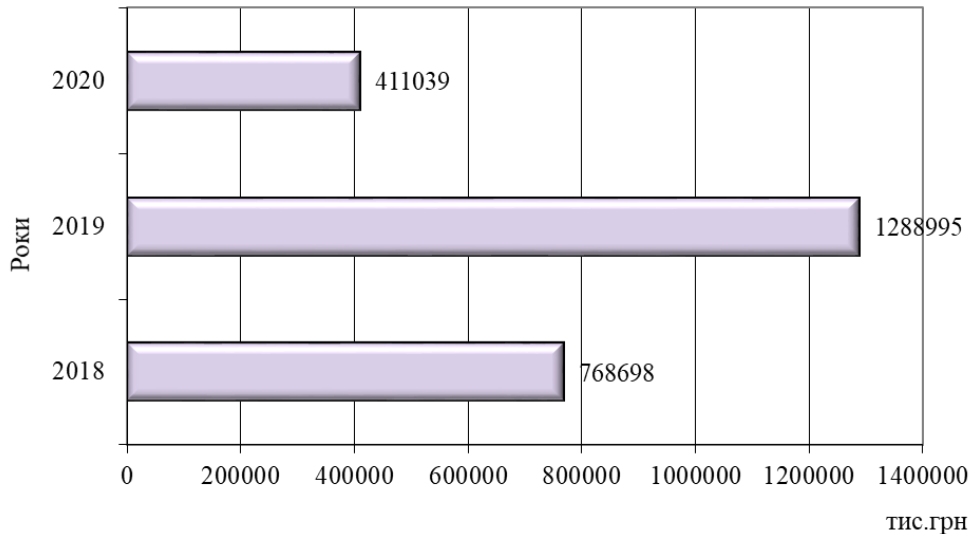

Рисунок 2.16 – Динаміка чистого прибутку АБ «Укргазбанк» протягом 2018 - 2020 років

Проте, враховуючи вплив витратної складової, зокрема зростанням обсягів відрахувань до резервів та адміністративних витрат й інших витрат операційної діяльності у 2020 році прибуток до оподаткування порівняно із максимальним значенням 2019 року – 1,34 млрд грн, був меншим та становив – 511 млн грн, що при сплаті податку на прибуток ще зменшило обсяг фінансового результату АБ «Укргазбанк».

Таким чином, проведений у роботі аналіз фінансово-майнового забезпечення АБ «Укргазбанк» за 2018-2020 роки, дозволив оцінити фінансовий потенціал залучення та розміщення фінансових ресурсів банку за показниками фінансової звітності (у відповідності до визначених показників у таблиці 1.2).

Результати проведених аналітичних досліджень та виявлені тенденції зміни показників фінансово-господарської діяльності свідчать, що попри наявні позитивні зрушення, внаслідок нестабільності середовища функціонування та посилення впливу глобальних ризиків, залишаються надзвичайно актуальними питання щодо подальшого удосконалення управління фінансовим потенціалом банку.

3 Напрями удосконалення управління фінансовим потенціалом банку за матеріалами АБ «Укргазбанк»

Визначення перспективних напрямів удосконалення фінансового управління банківських установ в сучасному конкурентному середовищі неможливе без вивчення конкурентних позицій, що відображаються на основі рейтингового оцінювання.

Так, узагальнюючи інформаційний масив даних рейтингу стійкості банків в Україні за підсумками діяльності 2020 року (таблиця 3.1) спостерігаємо, що найвищі рейтингові показники за п'ятибальною шкалою, у діапазоні 4,44 -3,58 бали отримали в основному банки з іноземним капіталом, що є свідченням посилення конкуренції між вітчизняним та іноземним банківським капіталом. Зокрема лідером відповідного рейтингу є Райффайзен Банк, ОТП Банк та Креді Агріколь Банк, натомість найпотужніший вітчизняний Приватбанк зафіксувався на 9 позиції із загальним рейтингом 3,53, Укргазбанк отримав загальну оцінку у 3,36 бали та зайняв 13 позицію, проте випереджаючи два інші державні банки Укрексімбанк (3,31 бали та 15 позиція у рейтингу) та Ошадбанк (3,17 бали та 19 позиція).

Сформований загальний рейтинговий рівень є підсумковим рейтинговим значенням за різнонаправленими показниками: стресостійкості, лояльності вкладників, оцінки аналітиків та місця у рейтингу за депозитами фізичних осіб.

Так, зокрема досліджуваний у роботі АБ «Укргазбанк» був сумарно оцінений аналітиками вище лідера рейтингу (Райффайзен Банк) у 4,56 бали проти 4,48 (таке ж значення й у ОТП банку – 2 позиція в рейтингу та Креді Агріколь банку – 3 позиція в рейтингу), проте суттєво нижчими були показники стресостійкості – 3,1 проти 4,2 та лояльності вкладників – 3 проти 4,5 відповідно, що за умови впливу також гіршої позиції щодо залучення коштів на депозити від фізичних осіб – 7 проти 4 й вплинуло на виміщення

банку з десятки лідерів. Проте, в основному за рахунок вищого оцінення стресостійкості АБ «Укргазбанк» вдалось суттєво випередити одного з лідерів вітчизняного банківського сектору АТ «Державний ощадний банк України» (3,1 проти 2,6 відповідно).

Таблиця 3.1 – Рейтинг стійкості банків України за підсумками діяльності 2020 року (складено на основі інформації [42])

№	Банк	Загальний рейтинг	Стресостійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків	Місце у рейтингу за депозитами фізичних осіб
1	Райффайзен Банк	4,44	4,2	4,5	4,48	4
2	ОТП Банк	4,08	4	3,9	4,56	10
3	Креді Агріколь Банк	4,04	3,9	3,9	4,56	12
4	Кредобанк	3,88	3,5	4,3	4	13
5	Укрсиббанк	3,86	3,6	3,9	4,44	9
6	ПУМБ	3,79	3,2	4,4	4,11	5
7	Альфа-банк	3,60	3,2	3,8	4,22	3
8	Універсал Банк	3,58	2,6	4,9	3,56	6
9	Приватбанк	3,53	3,5	3,1	4,33	1
10	Прокредитбанк	3,49	3,5	3	4,33	16
11	Ідея Банк	3,44	3,3	3,8	3,11	19
12	Таскомбанк	3,39	2,8	4,1	3,44	15
13	Укргазбанк	3,36	3,1	3	4,56	7
14	Південний	3,33	2,9	4,1	2,89	11
15	Укрексімбанк	3,31	3	3,2	4,22	8
16	Піреус Банк	3,22	3,2	3,4	3	32
17	Правекс банк	3,20	3,2	3,2	3,22	23
18	А-Банк	3,19	2,6	4,4	2,44	14
19	Ощадбанк	3,17	2,6	3,2	4,44	2
20	Банк Кредит Дніпро	3,13	3,1	3,2	3	20

Водночас оцінюючи показники прибутковості по банківському сектору за результатами 2020 року (рисунок Д.1) АБ «Укргазбанк» входить до 10 банків-лідерів, випереджають який за даним показником вже зазначені: Приватбанк, Ощадбанк, Райффайзен Банк, ПУМБ, ОТП Банк, Укрсиббанк, Сітібанк, Креді Агріколь Банк та Альфа-банк).

Водночас результативні показники АБ «Укргазбанк» щодо обсягів та динаміки депозитної діяльності, тобто формування ресурсної бази банківської установи, є одними з найкращих.

Так, за приростом депозитного портфеля у 2020 році АБ «Укргазбанк» займав 6 місце в рейтингу (22,786 млрд грн), поступаючись лише лідерам – ПриватБанку (172,3 млрд грн), Ощадбанку (98,97 млрд грн) та близьким конкурентам – Альфа-банку, Укрексімбанку та Райффайзен Банку (рисунок 3.1).

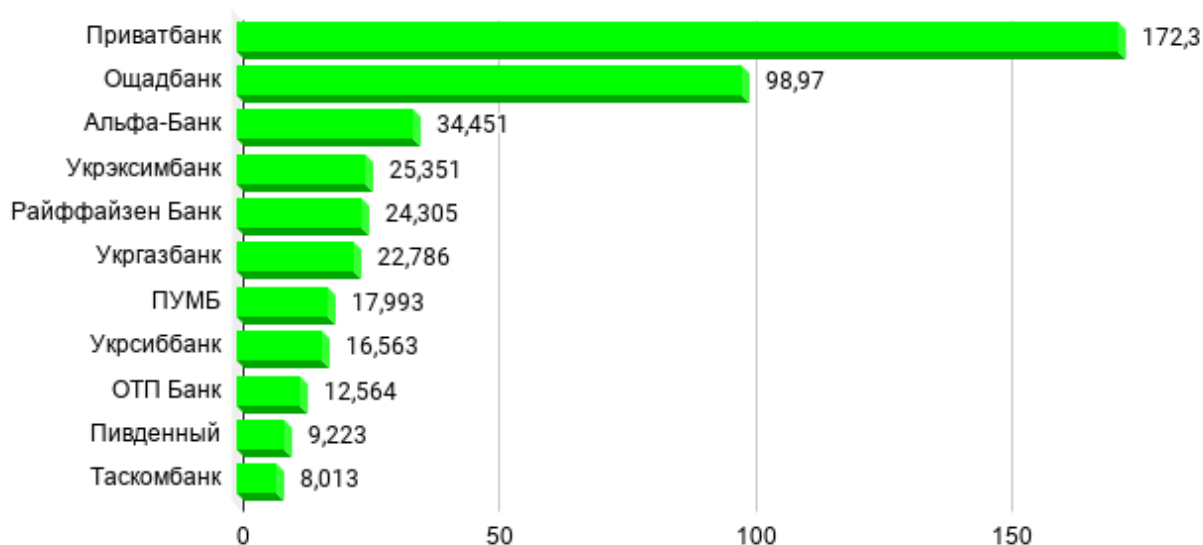

Рисунок 3.1 – Рейтинг банків України за приростом депозитного портфеля (2020 рік), млрд грн [41]

Водночас, в сфері депозитів для бізнес-клієнтів АБ «Укргазбанк» за даними 2020 року був лідером (рисунок 3.2), значно випереджаючи Ощадбанк, Укрексімбанк та Приватбанк, що також є державними, проте більш орієнтовані на депозитну роботу із роздрібними клієнтами.

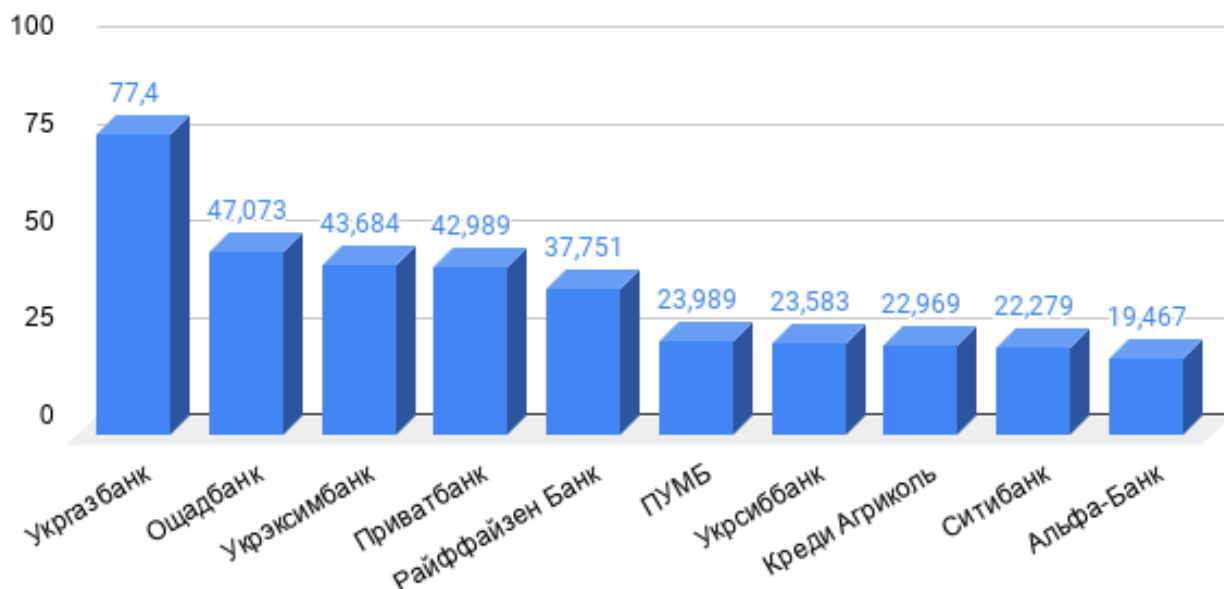

Рисунок 3.2 – Рейтинг банків України за обсягами депозитів юридичних осіб (2020 рік), млрд грн [41]

Далі вважаємо за доцільне провести аналітичне оцінювання ефективності управління фінансовим потенціалом АБ «Укргазбанк» на основі найбільш універсальних та узагальнюючих фінансових індикаторів, розрахункових коефіцієнтів, які характеризують різні аспекти формування та реалізації фінансового потенціалу банківської установи (таблиця 3.2).

Аналізуючи показники ліквідності АБ «Укргазбанк» у 2017-2019 роках, потрібно відзначити їх загальне зростання проти початкових рівнів за усіма коефіцієнтами: співвідношення ліквідних активів банку до загальної суми активів зменшилось з 4,4 % до 4,2%; коефіцієнт покриття ліквідними активами залучених ресурсів також знизився з 5,2 % до 5,1 %; коефіцієнт покриття ліквідними активами банку зобов'язань відповідно зменшився з 4,7 % до 4,4 %. Зазначені тенденції, попри позитивні зрушення, які були зафіксовані у 2019 році щодо покращення усіх показників ліквідності, у 2020 році свідчать про, свідчать про зменшення обсягів високоліквідних активів банку, тобто зниження запасу ліквідності.

Таблиця 3.2 – Аналіз індикаторів ефективності управління фінансовим потенціалом АБ «Укргазбанк» протягом 2018-2020 років

у відсотках

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Зміни показника			
				абсолютне відхилення, (+, -)		темп приросту, %	
				2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Ліквідність							
Ліквідні активи/ Активи	4,4	6,8	4,2	2,4	-2,6	554,55	-38,24
Ліквідні активи/ Залучені ресурси	5,2	7,7	5,1	2,5	-2,6	48,08	-33,77
Ліквідні активи/ Зобов'язання	4,7	7,3	4,4	2,6	-2,9	55,32	-39,73
Рентабельність							
Рентабельність активів (ROA) (Чистий прибуток/ Активи)	1,0	1,29	0,41	0,29	-0,88	29,00	-68,22
Рентабельність акціонерного капіталу (ROE) (Чистий прибуток / Акціонерний капітал)	13,5	14,3	4,8	0,8	-9,5	5,93	-66,43
Чиста процентна маржа	4,6	3,2	2,45	-1,4	-0,75	-30,43	-23,44
Процентні витрати / Процентні доходи	61,8	68,8	66,48	7	-3,28	11,32	-3,37
Якість активів							
Коефіцієнт резервування кредитів	18,5	20,3	17,02	1,8	-3,2	9,73	-16,16
Фондування							
Концентрація поточних депозитів у депозитному портфелі (Поточні депозити / Депозити)	43,9	42,9	47,61	-1	4,71	-2,33	9,89
Концентрація депозитів фізичних осіб у зобов'язаннях (Депозити фіз.осіб / Зобов'язання)	27,5	29,7	23,51	2,2	-6,19	8,00	-20,84
Використання депозитних коштів (Кредити / Депозити)	69,3	58,2	37,58	-11,1	-20,62	-16,02	-35,43

Щодо показників рентабельності, які свідчать про загальну ефективність діяльності банку та є оцінкою фінансового менеджменту, то рентабельність активів і акціонерного капіталу АБ «Укргазбанк», хоча й вирізнялась додатними рівнями показників, однак їх значення і тенденції зміни не можна охарактеризувати, як позитивні. Зокрема, рівень рентабельності активів банку з 1,0 % у 2019 році знизився до 0,4 % у 2020 році. Негативна зміна рентабельності акціонерного капіталу банку протягом періоду була ще відчутнішою – зменшення відбулось з 13,5 % (2018 рік) до 4,8 % (2020 рік) (рисунок 3.3).

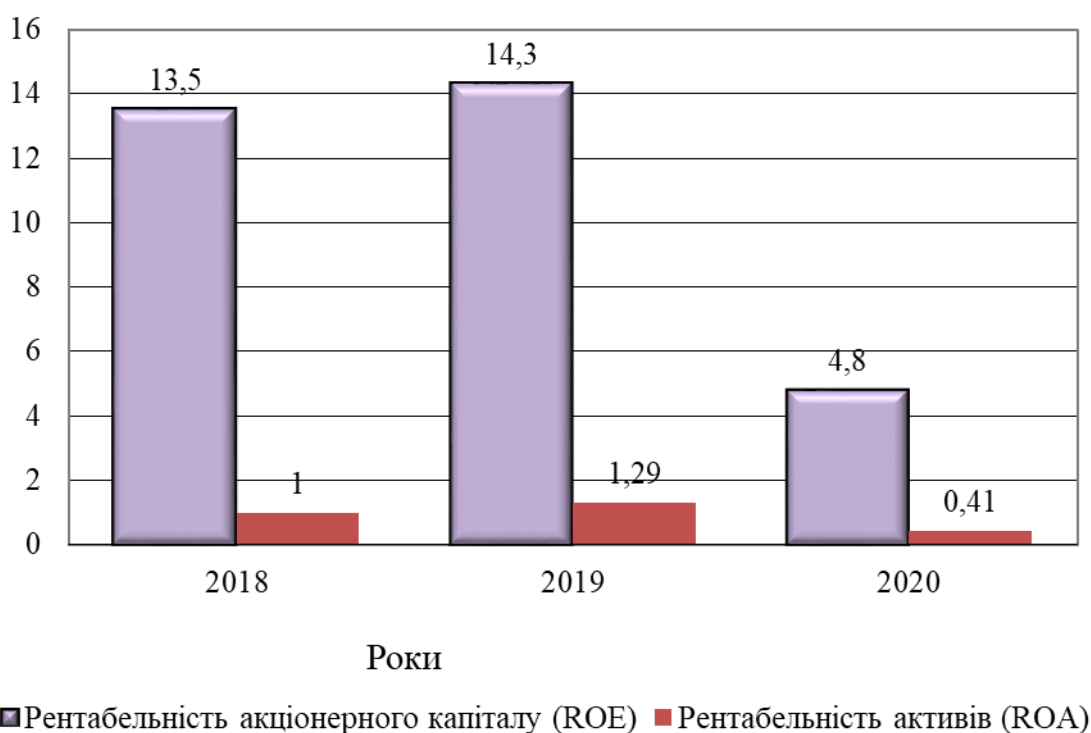

Рисунок 3.3 – Динаміка коефіцієнтів рентабельності АБ «Укргазбанк» за 2018 - 2020 роки, %

Чиста процентна маржа АБ «Укргазбанк», що характеризує здатність банку одержувати прибуток у вигляді доходу від процентної різниці, як процент до загальних активів, знизилась впродовж 2018-2020 років з на 4,6 % та становила у 2020 році 2,45 %. Орієнтовне значення коефіцієнта, яке використовується у світовій практиці становить – 4,5 %. Основними причинами

зменшення процентної маржі можуть слугувати зниження процентних ставок за кредитними операціями, скорочення питомої ваги активів, що приносять дохід, у загальному їх обсязі, подорожчання ресурсів, хибна процентна політика банку.

Протягом 2018-2020 років не відбувалось суттєвих коливань щодо співвідношення процентних витрат до процентних доходів, що визначає здатність банку отримувати прибуток від залучення й розміщення ресурсів. Показник знаходився в межах 61,8 % (2018 рік) – 68,8 (2020 рік), що вказує на недостатню ефективність управління процентними витратами. В загальному ефективна процентна політика банківської установи не лише забезпечує гнучкість цін на кредитні і депозитні ресурси, а й впливає на ліквідність та рентабельність роботи.

Коефіцієнт резервування кредитів АБ «Укргазбанк» у 2018-2020 роках зменшився з 18,5 % до 17,02 %, максимальне значення 20,3 % було зафіксовано у 2019 році.

Щодо показників фондування, то простежується тенденція до переважання довгострокових депозитів у депозитному портфелі АБ «Укргазбанк», що є досить позитивним з огляду на фінансову безпеку і стабільність банку. Проте, динамічні зміни показника свідчать про збільшення частки поточних депозитів у їх загальному обсязі, що передусім спричинено загальнооекономічними тенденціями та фінансовою нестабільністю у період коронакризи.

У структурі зобов'язань АБ «Укргазбанк» протягом аналізованого періоду зменшується частка депозитів фізичних осіб, які з 27,5 % початкових у 2018 році, у 2019 – зросли майже до третини (29,7 %), проте у 2020 році становили – 23,51 %, що свідчить про орієнтацію банку у депозитній діяльності на корпоративному сегменті.

Тенденція до зниження рівня була також характерна для ступеня використання депозитних коштів АБ «Укргазбанк» для потреб кредитування. Так, протягом 2018-2020 років їх частка з 69,3 % знизилась до 37,58 %, тобто

у 2020 році лише 37,58 % депозитної бази спрямовувалось на видачу кредитів, що хоча й було спричинено значним нарощенням обсягів депозитних ресурсів у за результатами роботи на кінець періоду, проте вказує на нереалізований фінансовий потенціал щодо використання зазначених фінансових ресурсів та необхідність удосконалення управлінської роботи за даним аспектом.

Таким чином, при подальшому пошуку та прийнятті рішень щодо реалізації фінансового потенціалу за рахунок використання акумульованих коштів у кредитній діяльності, особливої уваги в даному контексті потребує робота щодо управління кредитними ризиками та безпосередньо їх контролю.

З організаційної точки зору контроль кредитного ризику банку – система з певним набором елементів, серед яких можна виділити наступні складові: суб'єкт, об'єкт, предмет, контрольні дії.

Суб'єкт контролю – це сукупність структурних підрозділів банку, що в межах своєї компетенції мають забезпечувати реалізацію контролю кредитного ризику. Суб'єкти контролю кредитного ризику банківської установи визначаються загальною системою ризик-менеджменту й організацією кредитного процесу в ньому.

Об'єктом контролю є кредитний ризик банку з урахуванням подвійного характеру його прояву (на індивідуальному рівні та загалом – за сукупністю позичальників).

Предметом контролю є конкретний об'єкт, на який спрямовані контрольні дії. На рівні кредитного ризику окремої позики банку предметом контролю виступають: фінансовий стан позичальника (гарантів, поручителів, страховиків); стан виконання зобов'язань кредитного договору (своєчасна сплата процентів та комісій, цільове використання); стан забезпечення позики; ділова репутація позичальника тощо.

На рівні портфельного кредитного ризику предметом контролю є показники кредитного ризику банку, що базуються на аналізі кредитного портфеля. Щодо контрольних дій, то під ними слід розуміти методичний апарат контрольного процесу.

Основними інструментами здійснення контролю, доцільними для застосування АБ «Укргазбанк», вважаємо: аналіз, інвентаризацію кредиту, перевірку, аудит та моніторинг (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3 – Основні інструменти контролю кредитного ризику АБ «Укргазбанк» (складено автором)

Назва інструменту	Характеристика
1	2
Аналіз кредиту	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз кредитоспроможності позичальника; - аналіз зміни вартості забезпечення; - аналіз джерел ризику позичальника.
Інвентаризація кредиту	<p>Здійснюється з метою класифікації кредитних операцій для подальшого розрахунку резерву. Інвентаризація кредиту передбачає перевірку наявності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - назви клієнта, його місцезнаходження; - номерів основного поточного, додаткового поточного та позичкового рахунків; - заявки про надання кредиту та техніко-економічне обґрунтування потреби в кредиті на відповідні цілі; - кредитної угоди та зміни до неї; - угоди про заставу (забезпечення) та зміни до неї; - фінансової звітності позичальника, що подається до банку; - інформації про результати оцінки фінансового стану позичальника; - відповідної виписки з протоколу засідання кредитного комітету банку; - інформації про стан погашення заборгованості тощо.
Перевірка кредиту	<ul style="list-style-type: none"> - перевірка повноти та правильності документації у кредитній справі; - перевірка відповідності реального графіка платежів плановому графіку; - перевірка якості та стану будь-якого забезпечення за кредитом; - оцінка можливостей одержання у своє розпорядження забезпечення даного кредиту та юридичних прав на судові дії щодо позичальника; - оцінка відповідності виданого кредиту кредитній політиці банку та нормативам, установленим регулюючими органами; - прогноз можливих змін у фінансовому стані позичальника.

Кінець таблиці 3.3

1	2
Аудит кредиту	<ul style="list-style-type: none"> - перевірка наявності документів згідно з вимогами та обґрунтованості видачі кредиту; - перевірка наявності протоколу засідання кредитного комітету з надання кредиту; - оцінка наявності розрахунків ступенів ризику; - оцінка юридичної відповідності кредитних угод або документів, що забезпечують виконання зобов'язань з кредитування; - оцінка простроченої заборгованості за кредитом; - проведення розрахунків за нормативами кредитних ризиків; - оцінка ризику видачі кредиту
Моніторинг	Процедура систематичного відстеження зміни даних про стан кредитного ризику на рівні кредитного портфеля банку та індивідуальних позичальників і інших показників кредитного ризику з метою контролю, виявлення динаміки та прогнозування розвитку кредитної діяльності.

Моніторинг кредитного ризику є процедурою систематичного відстеження зміни даних про стан кредитного ризику на рівні кредитного портфеля банку, індивідуальних позичальників й інших показників кредитного ризику з метою контролю, виявлення тенденцій змін та прогнозування розвитку кредитної діяльності. Отже, моніторинг кредитних ризиків передбачає своєчасне реагування на негативну ситуацію та є базою для прийняття обґрунтованих рішень з мінімізації кредитних ризиків.

Основними аспектами моніторингу індивідуального кредитного ризику є:

- аналіз змін фінансово-господарської діяльності позичальника;
- моніторинг дотримання принципів кредитування (повернення, строковості, забезпеченості, платності, цільового використання);
- контроль за виконанням умов кредитного договору;
- контроль за виконанням договору забезпечення по кредиту й станом заставного майна;

– виконання інших умов кредитного договору.

При оцінці кредитного ризику за портфелем активних операцій об'єктами моніторингу виступає система індикаторів, тобто показників, які теоретично чи емпірично пов'язані з рівнем портфельного кредитного ризику, прийнятого банком.

До індикаторів рівня портфельного кредитного ризику належать показники: показник якості кредитів та якості активів, нормативи кредитного ризику, частка кредитного портфеля в активах, достатність резервів, частка прострочених кредитів у кредитному портфелі, частка списань із резерву у кредитному портфелі. Для кожного індикатора встановлюються граничні значення (ліміти), що дозволяє забезпечити виявлення значущих для банку портфельних кредитних ризиків й своєчасний адекватний вплив на них.

Таким чином, розуміння та правильне використання всієї сукупності елементів контролю кредитного ризику має надзвичайно важливе значення для ефективного контролю кредитних операцій АБ «Укргазбанк». Враховуючи це, доцільно обґрунтувати дієву технологію контролю кредитного ризику АБ «Укргазбанк» (рисунок 3.4).

У загальному вигляді технологія контролю описує процес його здійснення, що передбачає: розробку стандартів і нормативів; зіставлення фактичних результатів із прогнозованими або нормативними з визначенням масштабу відхилень; проведення необхідних коригувань та ухвалення управлінських рішень.

Призначення технології контролю кредитного ризику полягає в безперервному спостереженні за кредитним ризиком, його вивченні, вимірюванні й порівнянні. На основі отриманих даних здійснюється коригування прийнятих рішень.

Контроль кредитного ризику як процес складається із трьох етапів – попереднього, поточного та наступного контролю.

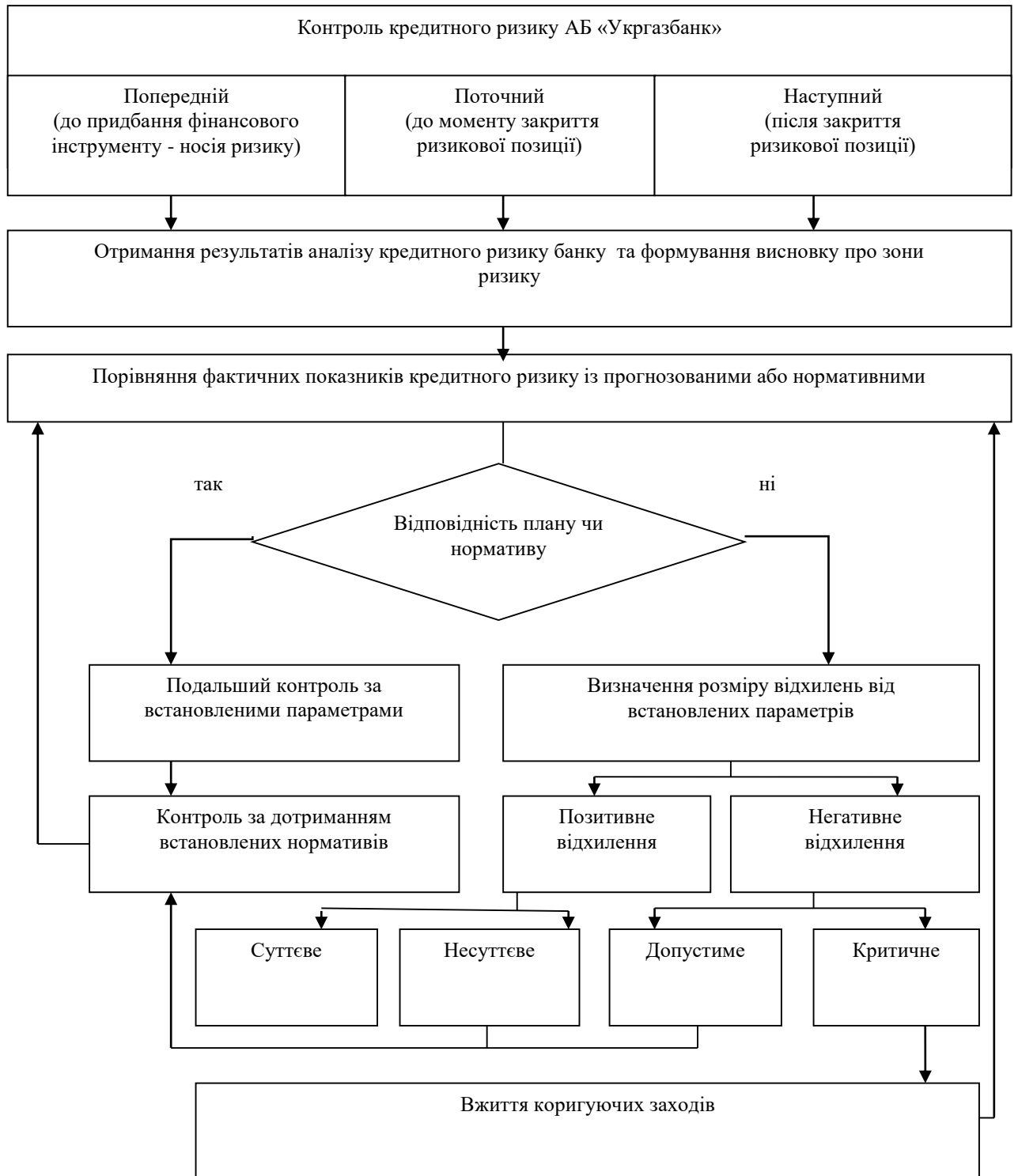

Рисунок 3.4 – Технологія контролю кредитного ризику
АБ «Укргазбанк» (складено автором)

Варто зауважити, що реалізація контролю кредитного ризику АБ «Укргазбанк» на кожній стадії матиме певну специфіку (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Особливості етапів контролю кредитного ризику
 АБ «Укргазбанк» (складено автором)

Критерій	Попередній контроль кредитного ризику	Поточний контроль кредитного ризику	Наступний контроль кредитного ризику
Завдання	Визначення доцільності здійснення кредитної операції	Контроль відхилень рівня ризику	Визначення результату за операцією
Функції	Організаційна, пізнавальна, профілактична, інформаційна	Відстеження та регулювання відхилень, інформаційна, коригувальна	Пізнавальна, інформаційна
Стадія проведення контролю	До моменту придбання фінансового інструменту-носія ризику	Після видачі кредиту та в процесі його обслуговування	Після кредитування позичальника
Інструменти контролю	Аналіз, інвентаризація	Аудит, аналіз, перевірка, моніторинг	Аудит
Ймовірність усунення відхилень	Висока	Середня	Низька
Інформаційна складова	Дані звітності клієнта	Поточні фінансові дані	Дані звітності, балансові дані

Попередній контроль кредитного ризику варто проводити на стадії прийняття рішення про доцільність здійснення кредитної операції, коли банк вирішує, чи потрібно надавати кредит позичальнику, чи придбати певний фінансовий інструмент, який є носієм ризику.

Результати попереднього контролю кредитного ризику є підставою для прийняття управлінських рішень стосовно уникнення кредитного ризику банком, якщо його рівень виходить за межі, які встановлені кількісними та якісними стандартами контролю, чи прийняття кредитного ризику, якщо його рівень відповідає встановленим банківською установою кількісним і якісним стандартам контролю.

Поточний контроль кредитного ризику варто проводити після видачі кредиту й періодично у процесі його обслуговування, таким чином контролюється рівень зростання чи зниження рівня ризику за даним позичальником. У разі, якщо фактичний показник рівня кредитного ризику не відповідає встановленим нормативам, приймаються управлінські рішення стосовно його регулювання.

Наступний контроль кредитного ризику банку проводиться після кредитування позичальника для визначення результату за цією операцією.

Критичний аналіз особливостей видів контролю кредитного ризику вказує на те, що одним з недоліків його організації із методичної точки зору є зосередження на поточному контролі. На нашу думку такий спосіб організації контролю кредитного ризику не є достатньо ефективним, враховуючи недостатнє акцентування на превентивності і прогностичності контролю.

Узагальнюючи вищевикладене, варто зазначити, що ефективна реалізація контролю кредитного ризику АБ «Укргазбанк» повинна, в першу чергу, базуватися на функції прогнозування кредитного ризику, що стане джерелом конкурентних переваг банківської установи й втілюватиметься у максимізації прибутку та мінімізації ризиків в процесі формування ресурсної бази і ефективного розміщення залучених коштів.

Висновки

У забезпеченні покращення конкурентних позицій банку в умовах сучасного динамічного конкурентного середовища важливе місце належить науково обґрунтованому фінансовому менеджменту, одне з визначальних місць у якому займають питання управління фінансовим потенціалом.

Чітке визначення сутності поняття «фінансовий потенціал банку» можливе на основі визначення основних характеристик, серед яких виділено: базування на сукупності фінансових ресурсів; відображення фінансової діяльності; спрямованість на досягнення мети; об'єднання у своєму складі наявних та прихованих (використаних і невикористаних) можливостей, наявність динамічного характеру, розвитку, спрямованість у майбутнє та ін. Враховуючи це, запропоновано під терміном «фінансовий потенціал банку» розуміти – сукупність можливостей банку щодо залучення, розміщення та відтворення фінансових ресурсів, що забезпечує досягнення стратегічної мети за допомогою ефективного управління із урахуванням умов функціонування та відображається у показниках фінансової діяльності.

На основі проведених у роботі досліджень визначено основні класифікаційні ознаки фінансового потенціалу банку (функціональну спрямованість, ступінь реалізації, період реалізації, джерела формування, вірогідність реалізації), у відповідності до яких розкрито його структурно-функціональний склад та конкретизовано складові елементи структури фінансового потенціалу вітчизняного банку за статтями фінансової звітності у розрізі структурних рівнів (фінансовий потенціал залучення ресурсів, фінансовий потенціал розміщення ресурсів, фінансовий потенціал відтворення ресурсів).

Сформовано цілісне бачення фінансового потенціалу банку як відкритої динамічної системи, яка базується на певній сукупності принципів, складається з певних елементів, пов'язаних прямими й зворотними зв'язками

і підсистем пов'язаних ієрархічно, що, в свою чергу, складають єдине ціле та лише у нерозривному взаємозв'язку можуть виконувати передбачені функції (структуруючу, мотиваційну, контрольну, інноваційну) для забезпечення процесу функціонування та реалізації поставлених цілей.

Проведений у роботі аналіз стану та тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи на сучасному етапі засвідчив, що коронакриза погіршила фінансовий стан банків, проте менш відчутно, ніж було прогнозовано на її початку. У 2020 році, з 73 платоспроможних банків, 65 банків були прибутковими та отримали чистий прибуток 47,7 млрд грн. Попри загальний спад ділової активності банківський сектор України залишається високоприбутковим. За результатами 2020 року операційна дохідність банків була високою, а відображені кредитні збитки не надмірними. Операційний дохід до зміни резервів під активні операції за 2020 рік перевищує аналогічний показник минулого року на 8% (163 млрд грн проти 151 млрд грн). Таким чином, на зменшення фінансового результату банківської системи у 2020 році вплинуло відрахування до резервів, що було наслідком визнання низкою банків погіршення якості активів через фінансові труднощі позичальників, викликані коронавірусною кризою. Щодо впливу ризиків, які можуть суттєво впливати на рівень фінансового потенціалу вітчизняного банківського сектору та окремих банківських установ, то ключовими з них продовжують залишатись: юридичний ризик, кредитний ризик, ризик достатності капіталу та ризик прибутковості.

На основі аналізу показників рентабельності та проникнення банківської системи в Україні та країнах Центральної та Східної Європи, визначено існування передумов для потужного нарощення фінансового потенціалу вітчизняного банківського сектору.

Щодо досліджуваного у роботі державного АБ «Укргазбанк», то за показниками фінансового-майнового забезпечення протягом 2018-2020 років він займає лідируючі позиції, зокрема посідає 4 місце за розміром активів на банківському ринку України. Його унікальність полягає в ЕКО-спрямуванні,

шляхом пріоритетного фінансування проєктів у сфері енергоефективності. Банк надає широкий спектр послуг як для юридичних так і для фізичних осіб, проте у своїй діяльності більше орієнтований на роботу з корпоративним сегментом, що підтверджують аналітичні дослідження формування складу та динаміки активів, пасивів та фінансових результатів діяльності АБ «Укргазбанк» у 2018-2020 роках. Зокрема, при зростанні чистих активів банку з 82,3 млрд грн у 2018 до 142,8 млрд грн у 2020 році, основним структуроутворюючим фактором виступали кредити та заборгованість клієнтів (49 %), з яких 46 % припадало на кредити та заборгованість юридичних осіб.

Результати аналізу складу, динаміки і структури зобов'язань АБ «Укргазбанк» за період 2018-2020 років, також свідчать про формування фінансового потенціалу залучення банку за рахунок фінансових ресурсів клієнтів, обсяги яких значно перевищили початкові показники 65,2 млрд проти 126,5 млрд грн, проте у загальній структурі зобов'язань зросли обсяги коштів на вимогу з 25,4 млрд грн до 60 млрд грн.

Щодо ключових змін складових власного капіталу, то основні зрушення відбувались, щодо зростання обсягів резервних та інших фондів банку – з 343,8 млн грн у 2018 році до 549,57 млн грн у 2020. Попри значні обсяги непокритих збитків АБ «Укргазбанк» протягом 2018-2020 років вдалось суттєво їх скоротити, з 6,59 млрд грн до 5 млрд грн, в результаті чого власний капітал зріс з 5,7 млрд грн до 8,5 млрд грн.

Проведений аналіз фінансових результатів за період 2018-2020 років демонструє, що незважаючи на виклики обумовлені коронакризою АБ «Укргазбанк» залишається прибутковим (411 млн грн у 2020 році).

Проведене у роботі оцінювання фінансового потенціалу залучення та розміщення фінансових ресурсів АБ «Укргазбанк» за абсолютними показниками фінансової звітності було доповнено аналізом рейтингових даних та коефіцієнтним аналізом, що дозволило виявити слабкі місця та можливості управлінської роботи щодо покращення рівня фінансового

потенціалу банку. До ключових напрямів, які потребують підвищеної уваги було віднесено кредитну діяльність, що в умовах сьогодення пов'язана із зростаючою ризиковістю.

Зважаючи на це, в дипломній роботі удосконалено концептуальні засади управління фінансовим потенціалом банку, шляхом визначення й конкретизації змістового і структурного наповнення системи контролю кредитного ризику банку. Зокрема, основними інструментами здійснення контролю, доцільними для застосування в АБ «Укргазбанк», визначено – аналіз, інвентаризацію кредиту, перевірку, аудит та моніторинг. Також обґрунтовано технологію контролю кредитного ризику АБ «Укргазбанк» із визначенням послідовності етапів (попередній, поточний, наступний) та розкриттям особливостей кожного з них, що дозволяє розвинути організаційне забезпечення стратегічного, тактичного та оперативного управління фінансовим потенціалом банку.

Список використаних джерел

1. Абалкин, Л. М. Диалектика социалистической экономики [Текст] / Л. М. Абалкин – М. – 1981. – 351 с.
2. Артем'єв Б. В. Аналіз сучасних підходів до визначення сутності економічного потенціалу [Електронний ресурс] / Б. В. Артем'єв // Режим доступу:
http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2011_8_1/Artemev.pdf
3. Базилевич В. Д. Страхування: Підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання-Прес, 2008. – 1019 с.
4. Банківська система /навч.посіб./ (Л.І. Катан, Н.І.Демчук, В.Г. Бабенко-Левада, Т.О. Журавльова); за ред. І.М. Мазур. – Дніпро: Пороги, 2017. – 444 с.
5. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Сташишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 580 с.
6. Беляков Д. Е. Развитие социально-экономического потенциала регионов в условиях рыночной экономики [Текст] : дис. канд. экон. наук : 08.00.05 :/ Д. Е. Беляков. – Москва. – 2001. – 165 с.
7. Білоус Н. М. Особливості фінансового потенціалу страхових компаній зі страхування життя / Н. М. Білоус // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економіка. – 2011. – Вип. 2 (54). – С. 3–10.
8. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. Посіб. – Київ: Знання. – 2008. – 318 с.
9. Вовк В. Я. Аналіз фінансового потенціалу вітчизняних банків в умовах фінансово-економічної кризи / В. Я. Вовк, Н. Г. Вядрова // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 3 (15). – С. 149–152.

10. Возняк Г. В. Фінансовий потенціал регіону та проблеми його оцінки [Електронний ресурс] / Г.В. Возняк // Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/66671.doc.htm
11. Войтюк А. В. Розвиток цифровізації банківської системи в Україні у період пандемії COVID-19 / А. В. Войтюк, А. С. Блажієвська, Л. А. Приступа // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2021. 190 с. С. 40-43
12. Волохата В. Є. Управління залученими ресурсами банку: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, – 2015. – 210 с.
13. Вольська С. П. фінансова стійкість банку та механізми її забезпечення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / С. П. Вольська. – Київ : КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2011. – 18 с.
14. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко, В. М. Кочетков та ін.; за ред. д.е.н., проф. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2010. – 599 с.
15. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. – Київ: КНЕУ, 2004. – 599 с.
16. Головач В. Аудит: теневая економіка // В. Головач // Деловая Украина. – 1996. – № 43.
17. Голодова Ж. Г. Формирование и управление финансовым потенциалом региона в целях обеспечения его экономического роста [Текст] : дис. ... доктора экономических наук : 08.00.10 / Ж. Г. Голодова // Москва, 2010. – 446 с.
18. Гончаренко М. В. Еволюція сутності фінансового потенціалу розвитку територій [Електронний ресурс] / М. В. Гончаренко // Теорія та практика державного управління. – 2013. – № 3 (42). – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/2/03.pdf>

19. Горбунов А. В. Об одном определении процесса / А. В. Горбунов // Методы менеджмента качества. – 2006. – № 12. – С. 12–13.
20. Городиський Т. І. Інноваційний потенціал регіону: суть, функції та структура / Т. І. Городиський // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць Дніпропетровського національного університету. – Вип. 220, Т. 3. – 2006. – С. 889–901.
21. Григоренко В. О. Фінансовий потенціал території: теоретичні аспекти та механізми формування [Електронний ресурс] / В. О. Григоренко // Економічний форум. – 2012. – № 1. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2012_1/18.pdf.
22. Демчишак Н. Б. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Н. Б. Демчишак. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. – 20 с.
23. Джаин И. О. Оценка трудового потенциала: Монография [Текст] / И. О. Джаин. – Сумы: ИТД «Университетская книга», – 2002. – 250 с.
24. Звіт про фінансову стабільність Грудень 2020 – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2020-H2.pdf?v=4
25. Игнатенко Н.Г. Природно-ресурсный потенциал территории: географический анализ и синтез [Текст] / Н. Г. Игнатенко, В. П. Руденко. – Львов: Вища школа, 1986. – 163 с.
26. Игнатьева А. В Исследование систем управления 2-е изд., перераб. и доп. / А. В. Игнатьева, М. М. Максимцов. – М. : 2012. – 167 с.
27. Кирилейза І. С. Теоретичні аспекти дослідження економічної сутності ресурсної бази банку / І. С. Кирилейза // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – Вип. 1. – С. 90–93.
28. Климова, Н. И. Инвестиционный потенциал региона [Текст] / Н. И. Климова. – Екатеринбург : УрО РАН, 2003. – 276 с.

29. Коваль В. М. Грошові потоки в механізмі функціонування комерційного банку / В. М. Коваль // Вісник Української академії банківської справи. – 2000. – № 1 (8). – С. 48–50.

30. Колодізев О.М. К 61 Фінансовий потенціал банку: сутність, методи оцінювання, інструменти протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом: монографія / О.М. Колодізев, О.В. Лебідь, О.В. Зуєва. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 238 с.

31. Кривич Я. М. Фінансовий потенціал як складова інноваційного потенціалу банку та особливості його оцінки / Я. М. Кривич // Зб. наук. пр. Нац. ун-ту Державної податкової служби України. – 2009. – № 2. – С. 153–161.

32. Лебідь О. В. Потенціал банків України: проблеми визначення та оцінювання / О. В. Лебідь, О. В. Зуєва // Потенціал економічного розвитку країни: теорія і практика : колективна монографія у 2 т. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2014. – Т. 1. – С. 233–248

33. Лебідь О. В. Потенціал банків України: проблеми визначення та оцінювання / О. В. Лебідь, О. В. Зуєва // Потенціал економічного розвитку країни: теорія і практика : колективна монографія у 2 т. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2014. – Т. 1. – С. 233–248.

34. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9) «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/file/link/364277/file/IFRS_9_2011.pdf

35. Муратов А. С. Синергизм организации в «фокусе» гармонизационного подхода [Електронний ресурс] // Управление экономическими системами. – 2012. – № 1. – Режим доступу: <http://www.beintrend.ru/lr>

36. Огляд банківського сектору, Лютий 2021 року – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2021-02.pdf

37. Офіційний сайт АБ «Укргазбанк» – Режим доступу: <https://www.ukrgasbank.com/>

38. Перфилов В. А. Значение финансового потенциала региона в исследовании устойчивости экономического развития субъекта Российской Федерации / В. А. Перфилов // «Экономика и управление: теория и практика» : материалы международной заочной научно-практической конференции. (20 сентября 2012 г.) – Новосибирск : Изд. «Сибирская ассоциация консультантов», 2012. – С. 142–151

39. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку [Кіндзерський Ю. В., Якубовський М. М., Галиця І. О. та ін.]: за ред. канд. екон. наук Ю. В.Кіндзерського: НАН України: Ін-т екон. та прогнозує. — К.. 2009. – 928 с.

40. Прасолова С.П., Вовченко О.С. Банківські операції: навч. посіб. та практ. – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 568 с.

41. РЕЙТИНГ НАДІЙНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ 2021 / 2022 + ІНФОГРАФІКА – Режим доступу: https://finansovich.com/aktualne/rejting-nadijnosti-ukrbankiv-infografika/#_9

42. Рейтинг устойчивости банков по итогам 4 квартала 2020 – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/banks/rating/?date=2021-02-19>

43. Річний звіт 2020 – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2020.pdf?v=4

44. Толстошеева А. В. Забезпечення безпеки кредитної діяльності банків: дис. ...канд. екон. наук: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / А. В. Толстошеева. – К., 2015. – 305 с.

45. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. Посібник [Текст] / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – К.:КНЕУ, 2004. – 316 с.

46. Фролов С. М. Бюджетний менеджмент і проблеми розвитку прикордонних територій : монографія / С. М. Фролов; Мін-во освіти і науки України, Сумський державний ун-т. – Суми : Вид-во Сумського державного університету, 2010. – 316 с.

47. Хомяков В.І., Бакулін, І.В. Управління потенціалом підприємства [Текст] / В.І. Хомяков, І.В. Бакулін. – К.: Кондор, 2007 – 400 с.
48. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки/ С. С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – N 5. – С.55-65.
49. Щербина С. Банківський сектор України зараз найрентабельніший у Центральній і Східній Європі. Але це був тернистий шлях // С. Щербина. – Forbes. – Режим доступу: <https://forbes.ua/company/bankovskiy-sektor-ukrainy-seychas-samyu-rentabelnyy-v-tsentralnoy-i-vostochnoy-evrope-no-eto-byl-ternisty-put-27042021-1467>